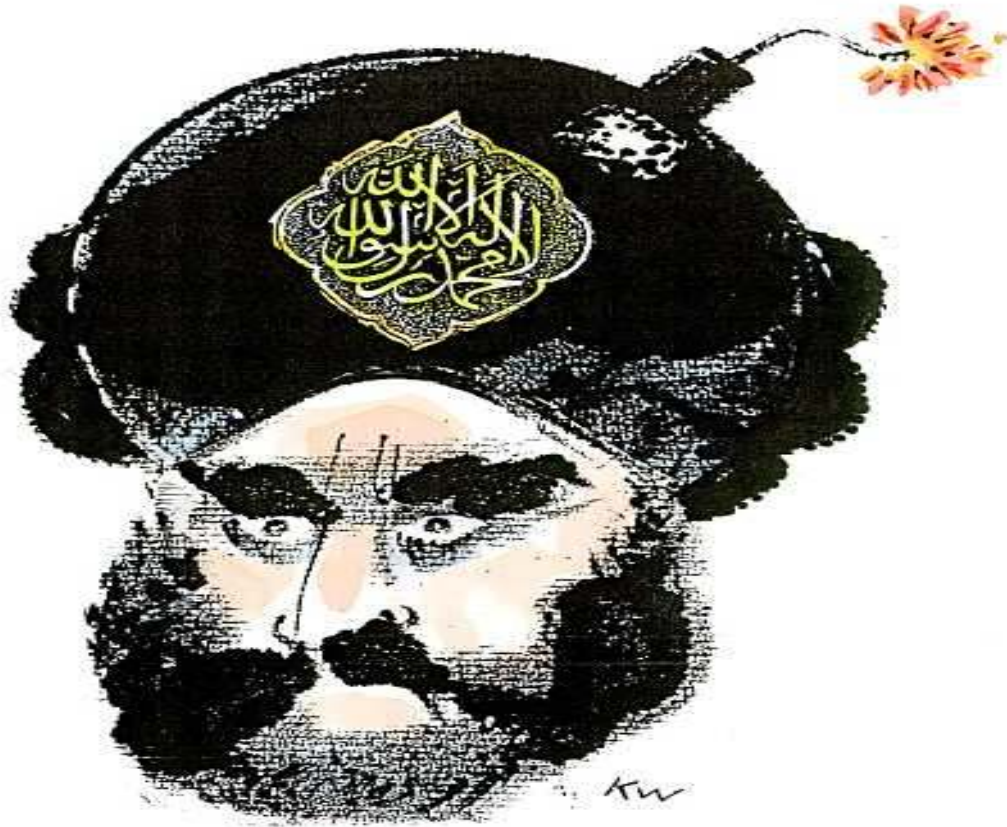

Spotprenten of godslastering?: Een combinatie van twee perspectieven op attitudes omtrent de Deense Mohammed cartoons.

Masterscriptie ASW 2010

Begeleider: M. Verkuyten

Tweede lezer: M. Coenders

Arjan Cammelbeeck

Studentnr: 0055697

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	pag. 1
2	Literatuuroverzicht en Theoretisch perspectief.....	pag. 5
	2.1 Literatuuroverzicht	
	2.2 Theoretisch perspectief	
	2.2.1 Inleiding	
	2.2.2 'Denken' als attitude	
	2.2.3 'Denken' als argumenten	
	2.3 Combinatie van twee attitude perspectieven	
3	Studie 1.....	pag. 14
	3.1 Inleiding	
	3.2 Methode	
	3.3 Resultaten	
4	Studie 2.....	pag. 19
	4.1 Inleiding	
	4.2 Methode	
	4.3 Resultaten	
5	Studie drie.....	pag. 24
	5.1 Inleiding	
	5.2 Methode	
	5.3 Constructie van het object	
	5.4 Analyse	
	5.5 Discussie	
6	Discussie.....	pag. 42
	6.1 Inleiding	
	6.2 Resultaten	
	6.3 Wetenschappelijke implicaties	
	6.4 Maatschappelijke implicaties	
	Literatuurlijst.....	pag. 48

1. Inleiding

Op 30 september 2005 publiceerde de Deense krant de Jyllands-Posten 12 cartoons over de Profeet Mohammed. De publicatie van de cartoons leidde bijna onmiddellijk tot protest van delen van de moslim gemeenschap in Denemarken. Zij vonden de cartoons een teken van een gebrek aan respect voor de Islam.

De ambassadeurs van elf moslimlanden brachten de zaak onder de aandacht van de Deense minister president Fogh Rasmussen. In een brief, gedateerd twaalf oktober 2005, plaatsten ze de cartoons in een context van een laster campagne, in de Deense publieke sfeer en media, tegen de islam en moslims. Ze drongen er bij de Deense regering op aan dat diegene die verantwoordelijk waren voor de cartoons aangepakt werden volgens de wet. Dit in het belang van de harmonie tussen de geloven, betere integratie en de relatie van Denemarken met de gehele Moslim wereld. (Larsen, 2007, p.54)

De premier reageerde middels een brief op 21 oktober 2005, waarin hij benadrukte dat de Deense regering geen middelen heeft om de media te beïnvloeden, maar dat een beledigde partij de mogelijkheid heeft om blasfemische of discriminerende voorvallen bij de rechter aanhangig te maken. Verder deed de premier geen aanbod om tot een bijeenkomst te komen. Dit werd door velen als oorzaak gezien van de latere meningsverschillen. Verschillende Islamitische landen en organisaties protesteerden bij de Deense regering. De publicatie van de cartoons kreeg op deze manier vanaf half oktober een internationale dimensie. (Larsen, 2007, p.54)

Begin februari 2006 drukten kranten in Frankrijk, Duistland, Italië en Spanje de karikaturen uit solidariteit met de Jyllands-Posten opnieuw af, wat leidde tot hevige protesten. *Die Welt* sprak van "een democratisch recht op blasfemie", *France-Soir* van het recht op het karikaturiseren van God. In Nederland zette Geert Wilders de spotprenten op zijn website. (www.nos.nl)

Het conflict bereikte zijn hoogtepunt in de eerste week van februari 2006. In die week werden Deense ambassades aangevallen in Libanon, Syrië, Iran en Indonesië. (Lindekilde e.a., 2009, p.294) Ook in andere islamitische landen gingen woedende moslims de straat op om hun ongenoegen over de cartoons te laten blijken en vonden er gewelddadige incidenten plaats. In eerste instantie gericht tegen Denemarken, maar ook andere westerse bedrijven en instituties worden mikpunt van geweld. De gewelddadige aard van sommige reacties, maar ook de directe en indirecte veroorzaakte doden en de mate van zichtbare pijn en woede in de moslim wereld, veranderde en verdiepte de betekenis van het cartoonconflict. Het werd een zaak van internationale veiligheid en diplomatie, waarbij de westerse wereld een cordon vormde rond Denemarken. Tegelijkertijd erkende het westen het belang van de-escalatie. (Lindekilde e.a., 2009, p.296)

De publicatie van de cartoons leidde zo tot een conflict tussen het westen en de Islamitische wereld. Het Westen nam het standpunt in dat persvrijheid of het recht op vrijheid van meningsuiting niet ingeperkt kan worden. Vrijheid van meningsuiting is namelijk een fundamentele waarde in westerse liberale democratieën. De islamitische wereld interpreteerden de cartoons als een ontoelaatbare vorm van heiligenschennis. De profeet Mohammed is het centrale en samenbindende figuur binnen de islam en dient met respect behandeld te worden. Daarom zien veel moslims het spottend afbeelden van de profeet Mohammed als een belediging van de islam. Verder is er ook een regel binnen de islam die voorschrijft dat de profeet niet afgebeeld mag worden.

Het cartoonconflict kan gezien worden als een 'multiculturele crisis' waarbij het onderscheid tussen publiek en privé, en politiek en religie worden betwist door moslims. (Fadil, 2007; Klausen, 2005, zoals weergegeven door Lindekilde e.a., 2009, p. 297)

Het feit dat beiden een beroep deden op fundamentele principes maakte het vinden van pragmatische compromissen onwaarschijnlijk. (Lindekilde e.a., 2009, p.297) Voor het westen was het de vraag of men principieel zijn fundamentele waarden zou moeten verdedigen in een 'clash of civilizations', of het belang van het tegemoet komen aan religieuze gevoeligheden. (Lindekilde e.a., 2009, p.296)

De ophef, die na de publicatie van de cartoons, in de moslim wereld ontstond is een voorbeeld van hoe westerse seculiere opvattingen kunnen botsen met islamitische standpunten. Althans, wat betreft de relatie tussen vrijheid van meningsuiting en religie. Ook in het westen gingen moslims de straat op om te demonstreren tegen de cartoons. Maar de schaal waarop dit plaatsvond was niet te vergelijken met de massale protesten die in de moslim wereld op touw werden gezet.

De vraag is of moslims in het westen de ophef gerechtvaardigd vinden. Zijn zij ook van mening dat de cartoons ontoelaatbaar zijn of vinden zij het een normale uiting van het recht op vrijheid van meningsuiting? Daarbij is vooral de tweede generatie moslims, die geboren en opgegroeid zijn in Nederland, een interessante groep. Houden zij er westerse opvattingen op na of houden zij vast aan de islamitische geloofsbeleving en cultuur van hun ouders?

De maatschappelijke relevantie van mijn onderzoek is dat de opvattingen van jongeren zelf aan de hand van een 'critical incident' worden onderzocht.

Een 'critical incident', zoals de publicatie van de cartoons van Mohammed, is bij uitstek een moment om de opvattingen van mensen te onderzoeken. Een dergelijke gebeurtenis maakt veel discussie los en dwingt mensen om positie in te nemen. De opvattingen die moslims over de Mohammed cartoons hebben kunnen in een breder verband getrokken

worden. Het geeft inzicht in de opvattingen van moslims in Nederland over de relatie tussen het bespotten van godsdienst en de grenzen van vrijheid van meningsuiting.

De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek is dat de opvattingen van moslims over de Mohammed cartoons op twee manieren onderzocht worden, namelijk door twee benaderingen van attitude onderzoek te combineren. Meestal worden verschillende perspectieven om opvattingen van mensen te onderzoeken niet gecombineerd omdat verschillende benaderingen met elkaar gecontrasteerd worden en omdat ervan uit wordt gegaan dat de verschillende benaderingen elkaar uitsluiten. In mijn onderzoek combineer ik twee benaderingen, omdat deze twee elkaar kunnen aanvullen. Door de twee benaderingen te combineren krijgt men niet alleen inzicht in de opvattingen van moslims over het Mohammed conflict, maar ook een beeld van de argumenten en redeneringen die aan de basis van een bepaalde opvatting kunnen staan.

Dit onderzoek gaat over de opvattingen van moslims in Europa en Nederland ten aanzien van de cartoons van Mohammed.

In deelstudie 1 en 2 wordt besproken hoe moslims, in vier Europese landen en Nederland, denken over de Mohammed cartoons. Door gebruik te maken van materiaal van twee empirische studies wordt in kaart gebracht hoe de moslims in vier Europese landen en Nederland denken over de cartoons van Mohammed.

Dit wordt gedaan aan de hand van de kwantitatieve data van Pew Global Attitude Project en The European Research Centre on Migration and Ethnic Relations (ERCOMER).

‘Denken’ verwijst hier naar de attitude die moslims hebben ten aanzien van het cartoonconflict. De focus is op attitudes als innerlijke predisposities die verschillen tussen individuen in hun evaluatieve reacties op bepaalde onderwerpen of vraagstukken beschrijft en verklaart. (Eagly en Chaiken, 1993, zoals weergegeven door Verkuyten, 2004, p.55)

‘Denken kan echter ook verwijzen naar redenen en argumenten die mensen geven om een bepaalde positie te rechtvaardigen of te bekritisieren. Dit is de betekenis die wordt gebruikt wanneer mensen wordt gevraagd om te verklaren waarom ze denken dat een bepaald idee of een bepaalde mening acceptabel of verwerpelijk is.’ (Verkuyten, 2004, p.55)

In studie drie wordt het cartoonconflict onderzocht in termen van argumenten en retorische interpretaties. Aan de hand van een analyse van twee internetdiscussies op het internetforum Hababam wordt nagegaan welke argumenten, overwegingen en redenen een rol kunnen spelen bij het cartoonconflict. In deze discussie gaan Turkse moslimjongeren met elkaar in gesprek over de toelaatbaarheid van de cartoons. Voor- en tegenstanders proberen elkaar te overtuigen door argumenten aan te dragen die een

bepaald standpunt ondersteunen. Door deze argumenten in kaart te brengen krijgt men meer begrip voor het rijke en genuanceerde karakter van bepaalde opvattingen.

Er is veel geschreven over wat moslims zouden vinden over de Mohammed cartoons, maar nooit is onderzocht hoe moslims daar echt over denken. In de twee internetdiscussies die ik heb geselecteerd discussiëren de jongeren over de toelaatbaarheid van de Mohammed cartoons. In deze discussies komen de jongeren zelf aan het woord in plaats van dat door middel van een enquête wordt nagegaan wat de opvattingen van deze jongeren zijn. Deze discussie zijn daarom een uitgelezen middel om de opvattingen van jongeren over de Mohammed cartoons in kaart te brengen.

Omdat het zwaartepunt van deze studie ligt op de opvattingen van moslims in Nederland zullen in het theoretisch kader alleen de studies die over moslims in Nederland gaan besproken worden.

Mijn onderzoek zal ik vergelijken met het onderzoek dat gedaan is naar moslims in Nederland. Vervolgens zal worden ingegaan op de wijzen waarop attitudes onderzocht kunnen worden. De theorie die daar betrekking op heeft zal besproken worden.

2. Literatuuroverzicht en Theoretisch perspectief

2.1 Literatuuroverzicht

Er zijn allerlei studies gedaan naar moslims in Nederland en West Europa. Deze studies hebben betrekking op uiteenlopende onderwerpen zoals de sociaal economische positie van moslims of de verhouding tussen cultuur en religie.

In Nederland is er een klein aantal studies uitgevoerd naar moslimjongeren.

Daarbij zijn een aantal thema's te onderscheiden, zoals identiteit, houding ten opzichte van de ontvangende samenleving, radicalisering en de invloed van jongeren op de manier waarop Islamitische organisaties zich organiseren.

Zoeken naar een 'zuivere' islam: geloofsbeleving en identiteitsvorming van jonge Marokkaans-Nederlandse moslims is een studie die betrekking heeft op de identiteit van moslimjongeren. Martijn de Koning heeft van 1999 tot en met 2005 door middel van participerende observatie en actieonderzoek onderzocht hoe Marokkaans-Nederlandse moslimjongeren tussen 12 en 20 jaar in Gouda hun identiteit als moslim construeren in relatie tot anderen binnen en buiten de eigen groep. In deze studie laat de Koning zien dat islam en identiteit geen vaststaande en duidelijke begrippen zijn, maar punten waarover onderhandeld moet worden met moslims en niet-moslims.

Strijders van eigen bodem: radicale en democratische moslims in Nederland van Buijs e.a. is een voorbeeld van een onderzoek naar radicaliserende moslimjongeren. In deze studie hebben Frank J. Buijs et al. met name aan de hand van interviews onderzocht wat de opvattingen zijn van zowel democratische actieve moslims als radicale moslims. Daarbij zijn ze nagegaan hoe het komt dat sommige jonge moslims radicaal worden en anderen niet. De onderzoekers hebben getracht antwoord te geven op drie vragen: *hoe* verloopt het radicaliseringproces, *wie* radicaliseren er en *waarom* radicaliseren zij? Volgens Buijs et al. is radicalisering een proces waarbij individuen steeds meer het vertrouwen in het politieke systeem verliezen. Daarbij zijn sociologische kenmerken niet doorslaggevend.

Bij radicaliseringprocessen spelen drie zaken een belangrijke rol: gevoelens van vervreemding en ontworteling, het ervaren van existentiële twijfel of een breukpunt in het leven, en de ervaring van relatieve deprivatie.

Verder wordt geconcludeerd dat radicalen in principe niet lijden aan psychische stoornissen; wel vermoeden de onderzoekers dat bepaalde persoonlijkheidstrekken in interactie met de omgeving zouden kunnen leiden tot een grotere ontvankelijkheid voor radicalisering.

Turkse jongeren en Islamitische organisaties van Thijl Sunier gaat over de invloed van Turkse moslimjongeren op Islamitische organisaties.

Dit onderzoek is een gevalstudie gebaseerd op veldwerk, waarin Thijl Sunier aantoont dat in de manieren waarop moslims zich nu organiseren en hun belangen naar voren brengen, de laatste jaren duidelijke veranderingen plaatsvinden. Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen en analyseren van recente ontwikkelingen die veranderingen in gang hebben gezet en met name na te gaan welke rol jongeren van nu daarin hebben.

Uit het onderzoek blijkt dat vooral de toegenomen invloed van jonge moslims binnen de Turkse organisaties nieuwe ontwikkelingen in de werkwijze, in de positie van het leiderschap, in de aard van de achterban en in de articulatie van belangen in gang heeft gezet.

Mijn onderzoek gaat over opvattingen van moslimjongeren over vrijheid van meningsuiting ten opzichte van het belachelijk maken van godsdienst. Dit is onderzocht aan de hand van een 'critical incident', namelijk de Mohammed cartoons. Studies naar opvattingen van moslimjongeren zijn schaars in Nederland. Een voorbeeld van een studie naar opvattingen van moslimjongeren is *Islam in de multiculturele samenleving: Opvattingen van jongeren in Rotterdam* van Phalet e.a. In dit onderzoek worden subjectieve oriëntaties – waarden, identiteiten, opvattingen - vanuit deelperspectieven van allochtone (Marokkaanse en Turkse jongeren) en autochtone jongeren met elkaar vergeleken en geconfronteerd. Op deze manier kan vastgesteld worden of en in welke mate bepaalde opvattingen 'typisch' zijn voor een groep, dan wel kenmerkend zijn voor (Rotterdamse) jongeren in het algemeen.

Islam in de multiculturele samenleving: Opvattingen van jongeren in Rotterdam van Phalet e.a. is gebaseerd op het Rotterdam Jongeren Survey, dat tussen april en september 1999 is gehouden in de stad Rotterdam.

Uit het onderzoek blijkt dat Marokkanen en Turken, meer dan autochtone jongeren, onderling verdeeld zijn over persoonlijke waarden en politieke opvattingen. Verder zijn er zowel verschilpunten als raakpunten te vinden in de persoonlijke en politieke opvattingen en waarden van allochtone en (laagopgeleide) autochtone jongeren.

Ook de studie *Moslim in Nederland* van Phalet e.a. heeft voor een deel betrekking op opvattingen van moslimjongeren.

Deze studie valt uiteen in een reeks van vijf deelstudies naar de religieuze betrokkenheid van Turken en Marokkanen in Nederland. De deelstudies zijn opgedeeld naar verschillende bronnen van empirische kennis en inzicht, die licht kunnen werpen op de islambeleving in Nederland. Naast een literatuurstudie omvat het rapport vier parallelle empirische studies. Elke deelstudie kan als een zelfstandig onderzoeksverslag worden gelezen met een eigen vraagstelling, onderzoeksplan, bevindingen en conclusies.

De eerste deelstudie inventariseert en bespreekt internationale sociaal-wetenschappelijke databronnen en literatuur over religie en migratie in het algemeen, en over moslimminderheden in het bijzonder.

In de tweede en derde deelstudie worden de resultaten van kwantitatieve analyses op twee complementaire databestanden uiteengezet. Het gaat om de beschikbare gegevens over de islambeleving van Turken en Marokkanen uit grootschalig survey onderzoek in Nederland voor de periode 1998-1999-2002.

Op basis van de tweede deelstudie wordt de conclusie getrokken dat het aannemelijk lijkt dat de islam in Nederland in de toekomst te maken zal krijgen met een verdere afkalving van de religieuze participatie in de lijn van de secularisatiethese, maar ook met een duurzame etnisch-religieuze identificatie.

Een belangrijke bevinding uit deelstudie drie is dat Turken en Marokkanen in groten getale voor het principe van vrije meningsuiting zijn, ongeacht hun religieuze betrokkenheid. Een meerderheid van de respondenten is echter niet bereid om het principe van vrije meningsuiting onverkort toe te passen wanneer religie in het geding is, bijvoorbeeld wanneer ongelovigen de spot drijven met godsdienst.

Verder wordt geconcludeerd dat de normerende rol van religie het meest uitgesproken is voor familiewaarden in de privé-sfeer en voor morele kwesties op de grens tussen private en publieke sferen.

Uit de geringe lengte van mijn literatuuroverzicht blijkt dat moslimjongeren een groep zijn die nog onderbelicht is. Slechts twee studies gaan, evenals mijn studie, in op de opvattingen van moslims en moslimjongeren. Deze studies hebben daarom de meeste raakvlakken met mijn onderzoek. Daarbij is *Moslim in Nederland* van Phalet e.a. het interessantst, omdat opvattingen van moslims over de relatie tussen vrijheid van meningsuiting en het belachelijk maken van godsdienst onderzocht zijn. De dataset van dit onderzoek, die betrekking heeft op dit onderwerp, heb ik gebruikt voor de statistische analyse in deelstudie twee. Het verschil met mijn onderzoek is dat deze studies slechts deels gaan over de opvattingen van moslims, terwijl mijn studie primair gaat over de opvattingen van moslims.

In mijn onderzoek ligt de focus op de opvattingen van moslims ten aanzien van de publicatie van de Mohammed cartoons. Door gebruik te maken van materiaal van twee empirische studies wordt in deelstudies een en twee in kaart gebracht hoe moslims in vier Europese landen en Nederland denken over de Mohammed cartoons. De opvattingen van moslims over de cartoons worden hier onderzocht als mentale predisposities. In studie drie wordt de retorische of argumentatieve aard van denken onderzocht. Op deze manier komt men niet alleen te weten welke opvattingen moslims hebben over de

Mohammed cartoons, maar krijgt men ook inzicht in de argumenten en redenen die aan de basis van een bepaalde opvatting kunnen staan. Aan de hand van een analyse van een internetdiscussie over de Mohammed cartoons worden de argumenten en redeneringen van moslims op een rijtje gezet.

Mijn studie naar de opvattingen van moslims over het cartoonconflict is uniek omdat twee vormen van attitude onderzoek met elkaar gecombineerd worden en omdat opvattingen van moslims in Nederland nog niet eerder zijn onderzocht aan de hand van internetdiscussies.

Eerst zal ik de twee manieren bespreken waarop attitudes of opvattingen in de drie deelstudies onderzocht worden.

2.2 Theoretisch perspectief

2.2.1 Inleiding

Er zijn talloze theorieën, benaderingen en conceptualisering van attitudes. Een vooraanstaande benadering van attitudes is *The psychology of attitudes* van A. H. Eagly en S. Chaiken. Dit boek heeft betrekking op de structuur van attitudes en de manier waarop attitudes geconceptualiseerd kunnen worden.

In mijn onderzoek maak ik gebruik van twee benaderingen om attitudes te onderzoeken. Beide benaderingen hebben verschillende uitgangspunten en kunnen met elkaar vergeleken worden door ze te bespreken aan de hand van drie punten, te weten:

1. Is er een mentale dispositie? (attitude)
2. Is een onderscheid tussen object en evaluatie mogelijk?
3. Individuele verschillen tegenover argumenten in debat?

Eerst zal uiteen worden gezet hoe beide benaderingen tegen deze uitgangspunten aankijken en vervolgens zal dit worden verduidelijkt aan de hand van een voorbeeld. Hieruit zal blijken dat beide benaderingen van elkaar verschillen, maar elkaar ook kunnen aanvullen.

2.2.2 'Denken' als attitude (traditionele benadering)

In deze benadering verwijst 'denken' naar de onderliggende, min of meer vastliggende opvattingen die mensen hebben ten opzichte van bepaalde objecten of onderwerpen.

Attitudes worden onderzocht in termen van individuele verschillen. (Verkuyten, 2004, p.55)

Deze betekenis wordt gebruikt in enquêtes, waar mensen gevraagd wordt aan te geven wat zij denken door een bepaald onderwerp te evalueren met een bepaalde mate van positiviteit of negativiteit.

Dit soort onderzoek helpt de algemeenheid van bepaalde opvattingen te beoordelen. Zo kan een brede impressie van dominante opvattingen van een groep in kaart worden gebracht. (Verkuyten, 2004, p.55)

Deze benadering van 'denken' is in studie een en twee gehanteerd. In deze deelstudies geef ik een brede impressie van de dominante opvattingen van moslims over het cartoonconflict.

Hoe attitudes in de traditionele benadering geconceptualiseerd worden kan ik bespreken aan de hand van de al genoemde drie punten.

1. Is er een mentale dispositie? (attitude)

Ja, een attitude is een opvatting ten opzichte van een onderwerp of object. Deze opvatting staat min of meer vast en is relatief stabiel door de tijd heen.

2. Is een onderscheid tussen object en evaluatie mogelijk?

Ja, dit onderscheid is mogelijk. Vanuit dit perspectief wordt verondersteld dat een object neutraal is en dat de evaluatie van een object niet afhankelijk is van de manier waarop een object wordt geduid.

3. Individuele verschillen tegenover argumenten in debat?

Een attitude wordt gezien als een meetbare opvatting die tussen individuen verschilt. Wat mensen 'denken' is meetbaar en deze opvattingen kunnen onderling vergeleken worden.

Wat deze veronderstellingen concreet inhouden zal ik bespreken aan de hand van een voorbeeld.

Als we vanuit de traditionele benadering het attitude object 'integratie van minderheden' onder de loep nemen, dan kunnen we vaststellen dat iedereen daar een opvatting over heeft. Door middel van een gesloten of een open vraag kunnen we achterhalen hoe mensen denken over de 'integratie van minderheden'. Zo kunnen we vaststellen of mensen een negatieve dan wel positieve opvatting over dit 'attitude object' hebben. *Deze opvatting is stabiel door de tijd heen. Wanneer iemand op verschillende momenten gevraagd wordt naar zijn opvatting hierover dan zal hij steeds dezelfde mening hebben.*

Hoe het object 'integratie van minderheden' wordt geëvalueerd staat los van de manier waarop het object wordt gedefinieerd. Het woord minderheden heeft verschillende synoniemen en het maakt niet uit of een synoniem wordt gebruikt want ze betekenen allebei hetzelfde. Wanneer we 'minderheden' vervangen voor 'allochtonen' dan hebben mensen dezelfde opvatting over het attitude object.

Omdat iemand in verschillende contexten en op verschillende momenten een onveranderlijke attitude over de 'integratie van minderheden' zal hebben, verwijst een negatieve dan wel positieve opvatting over de 'integratie van minderheden' individuele verschillen tussen mensen.

2.2.3 'Denken' als argumenten

Denken refereert niet alleen aan een positieve of negatieve evaluatie van een attitude object, maar heeft ook betrekking op de argumenten en redenen die aan de basis liggen van een bepaalde opvatting.

Deze benadering van 'denken' hanteert Billig in *arguing and thinking* en sluit aan bij discursive social psychology. Discursive social psychology verwijst naar een verzameling van ideeën en ontwikkelingen uit discours analyse, conversatie analyse en de retorica. (Potter, 1998, p.234)

Volgens Billig (1987) zijn alle attitudes gesitueerd binnen een bredere argumentatieve context. Een attitude verwijst naar een opvatting met betrekking tot een zaak waarover debat en meningsverschil is. Het hebben van een attitude veronderstelt een verklaring van het eens zijn evenals een verklaring van het niet eens zijn en staat voor een impliciete bereidheid om zich te mengen in een discussie. 'Een bepaalde opvatting of definitie impliceert het rechtvaardigen van die positie en het bekritisieren van de tegenovergestelde positie: argumentatie is onderdeel van interpretatie.' (Verkuyten, 2004, p.56)

De kritieken en rechtvaardigingen vormen een integraal deel van attitudes, omdat zonder de argumentatieve context er geen attitudes zouden zijn. (Billig, 1987, p.77) Daarom moet men de argumentatieve context van attitudes onderzoeken als men attitudes wil begrijpen. Om duidelijk te maken hoe attitudes onderzocht moeten worden vanuit deze benadering worden de reeds genoemde drie punten weer aangehaald.

1. Is er een mentale dispositie? (attitude)

Een attitude is niet een opvatting die iemand 'in het hoofd' met zich meedraagt en die door de tijd heen min of meer constant is. Een attitude is een evaluatieve actie in een bepaalde argumentatieve context.

Attitudes zijn altijd controversieel omdat men alleen attitudes kan hebben over zaken waarover men van mening verschilt. Hieruit vloeit voort dat een attitude altijd geconstrueerd wordt ten opzichte van een andere attitude.

Attitudes zijn variabel, omdat de attitude ten opzichte van welke men zich positioneert per argumentatieve context verschillend is. Dit heeft te maken met het feit dat een attitude gerechtvaardigd wordt door argumenten. In verschillende contexten hebben mensen verschillende argumenten om een bepaalde attitude te rechtvaardigen. Dit komt onder andere doordat de definiëring van een attitude object geen gegeven is. verschillende contexten verschillende definities van een attitude object gehanteerd worden.

2. Is een onderscheid tussen object en evaluatie mogelijk?

Object en evaluatie zijn niet los van elkaar te zien. De connotatie van een attitude object heeft invloed op de evaluatie. Mensen zullen eerder geneigd zijn het object allochtonen negatief te evalueren, terwijl mensen over het attitude object medelanders eerder een positieve opvatting zullen hebben. Beide definities verwijzen echter wel naar dezelfde groep mensen. De definiëring van een attitude object heeft daarom invloed op de evaluatie.

3. Individuele verschillen tegenover argumenten in debat?

Omdat attitudes variabel zijn kunnen attitudes niet als individuele verschillen tussen mensen onderzocht worden. Een attitude is onlosmakelijk verbonden met de argumentatieve context waaruit die voortvloeit. Men moet daarom de aard van de argumenten en argumentatieve context onderzoeken om een attitude te begrijpen. Een variabele attitude kan bijvoorbeeld duiden op een alternatieve definiëring van het attitude object. De definiëring van een attitude object kan variabel zijn en daarom kan de attitude over dit object ook variabel zijn. Wanneer men de argumentatieve context onderzoekt kan men hier zicht op krijgen. Als men attitudes als individuele verschillen onderzoekt loopt men het risico appels met peren te vergelijken, omdat mensen verschillende definities van een attitude object kunnen hanteren.

Het attitude object 'integratie van minderheden' kunnen we ook vanuit de discursive social psychology benadering bespreken.

Mensen kunnen een attitude over dit attitude object hebben. Alleen is de attitude die iemand heeft afhankelijk van de argumentatieve context waarin die gevormd wordt. In de ene context kan 'integratie' betrekking hebben op het 'kennen van de taal' en in een andere context op het 'eigen maken van normen en waarden'.

De opvatting die iemand heeft kan verschillen naar gelang de definiëring van het attitude object 'integratie van minderheden'. Door de argumentatieve context te bestuderen kan men inzicht krijgen in welke definiëring van 'integratie van minderheden' in een debat of een discussie gebruikt wordt en kan men begrijpen waarom attitudes variabel zijn. De argumenten die aan de basis liggen van een positieve of negatieve evaluatie van dit attitude object verwijzen namelijk naar een bepaalde definiëring.

Er is geen onderscheid mogelijk tussen het attitude object 'integratie van minderheden' en de opvatting die iemand daarover heeft. Het object 'integratie van minderheden' kan ook geduid worden als 'inburgering van allochtonen'. De woorden 'inburgering' en 'allochtonen' verwijzen naar hetzelfde als 'integratie' en 'minderheden', maar hebben een andere connotatie en kunnen daarom leiden tot een andere attitude. Hoe een attitude object geduid wordt heeft daarom invloed op de evaluatie. Het attitude object kan niet los gezien worden van de attitude die de uitkomst is van een evaluatief proces.

De opvattingen die mensen hebben over 'integratie van minderheden' kunnen niet onderzocht worden als individuele verschillen, omdat mensen in verschillende contexten verschillende attitudes kunnen hebben. De argumentatieve context is onlosmakelijk verbonden met de attitude die iemand heeft. Men moet kijken naar de argumenten die aan de basis liggen van een attitude, alleen zo kan men een attitude begrijpen. Een attitude wordt immers gevormd ten opzichte van een andere attitude en de argumentatie die daar bij hoort. Die kunnen per argumentatieve context verschillen. Er kunnen bijvoorbeeld verschillende argumenten zijn om een positief oordeel te hebben over de integratie van minderheden.

Ook kunnen mensen vanuit verschillende referentiekaders het attitude object interpreteren. Twee mensen kunnen een positieve attitude hebben over de 'integratie van minderheden'. Maar de een kan van mening zijn dat 'integratie van minderheden' betrekking heeft op het 'kennen van de taal', terwijl de ander denkt dat het verwijst naar het 'eigen maken van normen en waarden'. Men kan attitudes over de 'integratie van minderheden' niet als individuele verschillen onderzoeken, omdat dan over het hoofd ziet dat mensen vanuit verschillende referentiekaders kunnen redeneren. Wanneer attitudes over 'integratie van minderheden' wel als individuele verschillen tussen mensen worden onderzocht, dan loopt men het risico appels met peren te vergelijken.

2.3 Combinatie van twee attitude perspectieven

Op het eerste gezicht lijken de besproken twee benaderingen om attitudes te onderzoeken onverenigbaar, maar als men beide benaderingen combineert leggen ze elkaars beperkingen bloot en vullen ze elkaar aan.

Het Discursive social psychology perspectief ontkent niet dat mensen een bepaalde opvatting over een attitude object hebben. Alleen liggen, volgens Discursive social psychology, de opvattingen over een attitude object niet vast. Vanuit een Discursive social psychology perspectief zijn opvattingen over een onderwerp of object variabel. Iemand kan in de ene context een positieve opvatting over een attitude object hebben terwijl men in een andere context hier negatief over denkt. Vanuit deze benadering kan echter niet verklaard worden dat veel mensen stabiele opvattingen hebben over controversiële zaken. Dat mensen in een bepaalde context daar niet voor uitkomen doet daar niets aan af. Mensen veranderen bijvoorbeeld niet steeds hun opvatting over de 'integratie van minderheden'.

Door middel van de traditionele benadering van 'denken' kunnen we vaststellen hoeveel mensen een positieve dan wel negatieve opvatting hebben over een attitude object. Zo kan de algemeenheid van een bepaalde opvatting vastgesteld worden. Deze benadering geeft echter geen inzicht in de subtiele en complexe aard van de opvattingen van mensen over bepaalde controversiële onderwerpen en is niet adequaat om te begrijpen hoe mensen evaluaties construeren. (Verkuyten, 2004, p.55)

Door de argumentatieve dimensie van 'denken' te onderzoeken kunnen we achterhalen wat de argumenten en redeneringen zijn die achter een bepaalde attitude schuil gaan. Daaruit kan blijken dat mensen verschillende argumenten kunnen hebben om een positieve dan wel negatieve opvatting te hebben over een attitude object. Ook kan aan het licht komen dat mensen verschillende referentiekaders hanteren om een attitude object te definiëren.

Het is daarom zinvol om de opvattingen van moslims over de Mohammed cartoons op twee manieren te onderzoeken.

In studies een en twee zal aan de hand van traditionele benadering van attitude onderzoek onderzocht worden wat de dominante opvattingen onder moslims zijn over de Mohammed cartoons.

In studie drie wordt het cartoonconflict onderzocht aan de hand van de benadering die DSP hanteert. Dit betekent dat de argumentatieve dimensie van attitudes wordt onderzocht. Er wordt nagegaan welke argumenten, overwegingen en redenen kunnen leiden tot de opvatting dat de spotprenten (on)toelaatbaar zijn. Op deze manier worden de resultaten van studie een en twee verdiept en aangevuld.

3. Studie 1

3.1 Inleiding

Uit de ophef rond de controversie, naar aanleiding van de publicatie van de spotprenten van Mohammed, blijkt dat de verontwaardiging van moslims over de hele wereld een belangrijke aanleiding van het conflict is. Althans dit is het beeld wat de media schetst. Beelden van woedende moslims passeerden de revue. Moslims vatten de spotprenten op als een grove belediging van hun religie en vonden de publicatie ontoelaatbaar, terwijl de Westerse wereld de ophef niet begreep. Zo ontstond er een conflict tussen de Westerse wereld en de Moslim wereld.

In Europa wonen veel moslims en de publicatie van de cartoons heeft ook bij hen veel losgemaakt. Tussen de moslims en de autochtone bevolking van allerlei is uitvoerig gediscussieerd over de toelaatbaarheid van de spotprenten.

Interessant is om na te gaan in hoeverre moslims in het Westen tegen de publicatie van de spotprenten zijn en in hoeverre deze opvattingen contrasteren met de opvattingen van de autochtone bevolking. Hoeveel van de moslims zijn daadwerkelijk tegen de publicatie van de spotprenten?

3.2 Methode

Meting

Om de opvattingen over het cartoonconflict te onderzoeken heb ik gebruik gemaakt van een enquête van het Pew Global Attitudes Project. Dit onderzoek is in 2006 gepubliceerd en heeft de titel: "The Great Divide: How Westerners and Muslims View Each Other". In deze enquête is aan de inwoners van dertien landen een reeks van vragen voorgelegd. Daarbij is bij de respondenten onderscheid gemaakt tussen moslims en de 'general population'.

Uit dit onderzoek heb ik een vraag geselecteerd die relevant is voor mijn onderzoek. Aan respondenten is eerst gevraagd of ze gehoord hebben van de Mohammed cartoons en vervolgens is aan diegene die hierop positief antwoordden gevraagd: "What is more to blame for this controversy, Western nations' disrespect for the Islamic religion, or Muslims' intolerance to different points of view?" De antwoorden van de respondenten zijn ingedeeld in de antwoordcategorieën: 'Western disrespect', 'Moslim intolerance', 'Both', 'Neither' en 'Don't know/ Refused'.

Verder heb ik me beperkt tot de vier Europese landen die bij het onderzoek betrokken waren. Met de dataset van deze enquête zijn statistische analyses uitgevoerd om na te gaan of er significante verschillen in opvatting zijn tussen de 'General populations' van de

vier landen en de moslimpopulaties van die landen. Ook is onderzocht of er verschillen zijn binnen de moslimpopulaties van de vier Europese landen door te kijken naar sekse, opleidingsniveau en leeftijd.

Respondenten

In totaal is aan 4784 respondenten de vraag voorgelegd. Omdat de antwoordcategorieën "Neither" en "Don't know/ Refused" buiten beschouwing zijn gelaten heeft mijn analyse betrekking op 4499 respondenten. Daarvan was 24% afkomstig uit Groot-Brittannië, 26% uit Frankrijk, 26% uit Duitsland en 24% uit Spanje.

Van alle respondenten behoorden 69% tot de categorie 'General population' en 31% tot de categorie 'moslims'. Helaas komt het aantal respondenten in de enquête niet helemaal overeen met de dataset. Hierdoor zijn kleine verschillen ontstaan in de statistische analyse.

De moslims zijn onderscheiden op basis van leeftijd, sekse en opleidingsniveau.

De moslimrespondenten waren tussen de 18 en 97 jaar en zij zijn ingedeeld in twee leeftijdscategorieën. Op deze manier is het mogelijk om de opvattingen van jongeren en ouderen met elkaar te vergelijken. Verder heb ik voor twee leeftijdscategorieën gekozen omdat een groot percentage van de respondenten 30 jaar of jonger is. Om geen scheve verhoudingen in aantallen te krijgen heb ik de categorie 18 t/m 30 jaar (44%) en de categorie 31 t/m 97 jaar (56%) onderscheiden.

Van de moslimrespondenten waren 57% mannen en 43% vrouwen.

Ook zijn de moslims van elkaar onderscheiden op basis van opleidingsniveau. Omdat de onderwijssystemen van de landen niet direct vergelijkbaar zijn is er verschil gemaakt tussen hoog, midden en laag opgeleid. De verschillende soorten opleidingen van de vier Europese landen zijn in die drie categorieën ingedeeld.

3.3 Resultaten

Tabel 1. : Percentages respondenten die vinden dat 'gebrek aan respect voor de Islam van Westerse naties' of de 'intolerantie van moslims voor andere opvattingen' of 'beide' de oorzaak is van het cartoonconflict.

Wat is meer verantwoordelijk voor het cartoonconflict, gebrek aan respect voor de Islam van Westerse naties, of de intolerantie van moslims voor andere opvattingen?

	Gebrek respect Westen	Intolerantie moslims	Beide	(N)
Groot Britannië (GP)	21	65	14	(N=746)
Groot Britannië (Moslims)	81	10	9	(N=355)
Frankrijk (GP)	29	68	3	(N=787)
Frankrijk (Moslims)	81	19	2	(N=364)
Duitsland (GP)	28	67	4	(N=795)
Duitsland (Moslims)	77	16	8	(N=368)
Spanje (GP)	22	55	23	(N=773)
Spanje (Moslims)	82	5	11	(N=311)

Uit tabel 1 blijkt dat de ongeveer twee derde van de 'General populations' van deze Europese landen van mening is dat intolerantie van moslims de oorzaak is van het conflict dat is ontstaan naar aanleiding van de publicatie van de spotprenten over Mohammed. Alleen Spanje wijkt af aangezien slechts 55% van de respondenten van mening is dat moslim intolerantie de oorzaak is van het conflict. Dit verschil komt door een relatief groot percentage van de respondenten dat vindt dat zowel gebrek aan respect van het Westen als intolerantie van de moslims de oorzaak is.

Uit een statistische analyse van de 'General populations' van deze Europese landen blijkt dat Spanje significant afwijkt: $X^2(6,2940) = 2.08$; $p < .001$. Maar ook in Spanje is de meerderheid van mening dat moslimintolerantie de oorzaak is van het conflict. De opvattingen van de 'General population' en de moslims verschillen in de alle landen significant van elkaar. De overgrote meerderheid van de moslim bevolking in de Europese landen is het eens over de oorzaak van het conflict. In alle landen is ongeveer 80% van mening dat gebrek aan respect van het Westen de oorzaak is. Toch verschillen de opvattingen van de moslim respondenten uit deze Europese landen significant van elkaar: $X^2(6, 1411) = 54.64$; $p < .001$

De mening van de Moslims uit Frankrijk en Duitsland verschillen duidelijk van de moslims uit Groot-Brittannië en Spanje. In Frankrijk en Spanje zijn 19% en 16% van de Moslims

van mening dat moslim intolerantie de oorzaak is, terwijl in Groot-Brittannië en Spanje 10% en 5% die mening zijn toegedaan.

Tabel 2: Percentages moslimrespondenten die vinden dat 'gebrek aan respect voor de Islam van Westerse naties' of de 'intolerantie van moslims voor andere opvattingen' of 'beide' de oorzaak is van het cartoonconflict.

Wat is meer verantwoordelijk voor het cartoonconflict, gebrek aan respect voor de Islam van Westerse naties, of de intolerantie van moslims voor andere opvattingen?

		Gebrek respect Westen	Moslim intolerantie	Beide	(N)
Leeftijdscat.	18 t/m 30	82.4	11.8	5.8	(N=619)
	31 t/m 97	78	13.9	8.1	(N=791)
Sekse	Man	79.1	13.6	7.3	(N=809)
	Vrouw	81.1	12.1	6.8	(N=602)
Opleidings Niveau	Laag	75.8	18.2	6.1	(N=97)
	Midden	82.2	12.1	5.8	(N=779)
	Hoog	77.3	13.7	9.1	(N=497)
Totaal		79.9	13	7.1	(N=1411)

Zijn er binnen de moslimpopulatie van Europa significante verschillen tussen leeftijdscategorieën, sekse en opleiding? En zijn er verder nog significante verschillen binnen de moslimpopulaties van de verschillende landen op basis van leeftijd, sekse en opleiding?

Leeftijd

Er is geen significant verschil tussen de opvattingen van oudere en jongere moslims. ($X^2(2, 1410) = 4.57; p > .09$) Van zowel de ouderen en jongeren zijn ongeveer 80% van mening dat het Westen schuldig is aan het conflict. De vraag is of dit ook geldt voor ouderen en jongeren binnen de vier Europese landen.

In Groot-Brittannië is er een significant verschil: $X^2(2, 361) = 7.11 p < .03$. Van de jongeren is 86.7% van mening dat het Westen schuldig is aan het conflict, terwijl van de ouderen 75.7% deze mening is toegedaan.

In Frankrijk is er geen verschil tussen de twee leeftijdscategorieën. Ouderen en jongeren verschillen nauwelijks van elkaar: $X^2(2, 367) = 1.55 p > .10$. 80.4 % van de jonge

moslims en 78.1% van de oudere moslims zijn van mening dat het Westen de oorzaak is van het conflict.

Ook in Duitsland zijn er geen significante verschillen in opvatting tussen de twee leeftijdscategorieën: $X^2 (2, 372) = 3.58$ $p > .10$. Van de jongeren is 78% van mening dat de oorzaak bij het Westen ligt en bij de ouderen ligt dat percentage op 75.2%.

In Spanje zijn er eveneens geen significante verschillen: $X^2 (2, 310) = 4.46$ $p > .05$. Respectievelijk 83.3% van de jongeren en 84.3% van de ouderen zijn van mening dat het Westen schuldig is aan het conflict.

Sekse

Tussen de opvattingen van mannen en vrouwen is er ook geen significant verschil: $X^2 (2, 1411) = .854$; $p > .10$. Van de mannen is 79.1% van mening dat het Westen schuldig is aan het conflict. Bij de vrouwen ligt dit percentage op 81.1%.

In geen van de Europese landen verschillen de opvattingen van mannen en vrouwen significant van elkaar.

Opleidingsniveau

Er is ten slotte ook geen significant verschil tussen de opvattingen van moslims met een verschillend opleidingsniveau: $X^2 (4, 1375) = 8.66$ $p > .05$.

Van de laag opgeleide moslims is 75.8% van mening dat het Westen schuldig is aan het conflict. Bij middel - en hoog opgeleide moslims ligt het percentage op respectievelijk 82.2 en 77.3%. De aantallen respondenten tussen de opleidingsniveaus verschillen. Van de Europese landen zijn er alleen in Spanje significante verschillen tussen de opleidingsniveaus: $X^2 (4, 364) = 14.01$; $p < .01$. Van de laag opgeleiden is 59.1 procent van mening dat het westen schuldig aan het conflict, terwijl van de midden categorie 80.3 % die mening heeft en bij de hoog opgeleiden 72.1%.

Samengevat

Van de 'General populations' vindt de meerderheid dat moslim intolerantie de oorzaak is van het conflict. De moslim bevolking vindt echter dat gebrek aan respect van het Westen de oorzaak is. In dat opzicht verschillen de vier Europese landen nauwelijks van elkaar.

De moslim populaties van de vier Europese landen hebben over het algemeen dezelfde mening over de oorzaak van het conflict. Ook als er onderscheid wordt gemaakt op basis van leeftijd, sekse en opleidingsniveau is er weinig verschil in opvattingen. Dit blijkt uit meerdere statistische analyses en wordt geïllustreerd door tabel 2.

4. Studie 2

4.1 Inleiding

Nederland is niet betrokken in het "The Great Divide: How Westerners and Muslims View Each Other" onderzoek van het Pew Global Attitudes Project.

Om toch de opvattingen van Nederlandse moslims te vergelijken met de opvattingen van de moslims die in het Pew Global Attitudes Project onderzoek betrokken waren, heb ik een vergelijkbare vraag uit de dataset van het Ercomer onderzoek *Islam in de multiculturele samenleving: Opvattingen van jongeren in Rotterdam* gebruikt.

4.2 Methode

Meting

In het Ercomer onderzoek is aan Turkse moslims gevraagd: "Mag een tijdschrift aan de hand van tekeningen of woorden God en de godsdienst belachelijk maken?" Deze vraag lijkt op de vraag die in de Pew Global Attitudes Project enquête is gesteld.

Het is zeer waarschijnlijk dat moslims die vinden dat het Westen de oorzaak van het cartoonconflict is, eveneens vinden dat een tijdschrift dat godsdienst belachelijk maakt uit de handel moet worden gehaald. Deze twee vragen worden daarom analoog geïnterpreteerd. Maar ze zijn niet helemaal vergelijkbaar. Moslims die vinden dat het Westen de oorzaak is van het conflict, hoeven niet noodzakelijk van mening te zijn dat het recht op vrijheid van meningsuiting moet worden ingeperkt. Ik heb er toch voor gekozen om deze vraag te gebruiken, omdat ik geen onderzoek heb kunnen vinden waarin een zelfde vraag als in de Pew enquête werd gesteld.

Uiteindelijk gaat het om de vraag of moslims voor of tegen onbeperkte persvrijheid zijn wanneer godsdienst in het geding is.

In het Ercomer onderzoek zijn twee groepen moslims met elkaar vergeleken die een verschillende vraag kregen voorgelegd. Het onderzoek is opgedeeld in 2 versies. De respondenten van versie 1 kregen bovenstaande vraag voorgelegd, terwijl de respondenten van versie 2 werd gevraagd of racistische groeperingen het recht hebben om hun mening te verkondigen op tv.

Zo kon worden nagegaan in hoeverre moslims dezelfde opvatting hebben over de vraag van versie 1 als de vraag van versie 2.

Zo kon worden nagegaan of moslims vinden dat het belachelijk maken van godsdienst een reden is om het recht op vrijheid van meningsuiting ingeperkt moet worden wanneer godsdienst belachelijk wordt gemaakt en in hoeverre dit overeenkomt met hun opvatting over het inperken van het recht op vrijheid van meningsuiting wanneer racistische groeperingen hun mening op tv verkondigen.

Met andere woorden, zijn moslims van mening dat het inperken van het recht op vrijheid van meningsuiting alleen geldt voor het belachelijk maken van religie of zijn er nog andere redenen om het recht op vrijheid van meningsuiting in te perken.

Respondenten

In totaal kregen 137 respondentenversie 1 voorgelegd, in versie 2 waren in totaal 158 respondenten betrokken.

De respondenten heb ik net als in Studie 1 onderscheidden op basis van leeftijd, sekse en opleidingsniveau.

De respondenten waren tussen de 9 en 99 jaar en zijn ingedeeld in twee leeftijdscategorieën. Daarbij is gekozen voor ruwweg dezelfde indeling als de respondenten in Studie 1. Op deze manier kunnen de leeftijdscategorieën van Studie 1 vergeleken worden met Studie 2. De groep jongeren wordt gevormd door de respondenten van 9 t/m 30 jaar(61%), de categorie ouderen door de respondenten van 31t/m 99 jaar(29%).

Van de 137 respondenten was 58% man en 42% vrouw.

Evenals in Studie 1 heb ik bij opleidingsniveau onderscheid gemaakt tussen laag, midden en hoog opgeleid.

4.3 Resultaten

Tabel 4: Percentages moslimrespondenten die vinden dat een tijdschrift dat aan de hand van tekeningen of woorden God en godsdienst belachelijk maakt 'uit de handel moet worden genomen' of 'de vrijheid moet hebben om te publiceren wat ze willen.

Mag een tijdschrift aan de hand van tekeningen of woorden God en de godsdienst belachelijk maken?

	Nee, dat tijdschrift moet uit de handel worden genomen	Ja, dat tijdschrift moet de vrijheid hebben om te publiceren wat ze willen	(N)
Versie 1	97.8	2.2	(N=137)
Totaal	97,8	2.2	(N=137)

Uit tabel 4 blijkt dat 97,8% van de respondenten vinden dat godsdienst niet publiekelijk belachelijk mag worden gemaakt. Slecht 3 van de 137 respondenten vinden dat dat wel

moet kunnen. In vergelijking met moslims in de rest van Europa, waarvan over het algemeen 80% vond dat het Westen schuldig was aan het cartoonconflict, zijn deze Nederlandse moslims nog meer eensgezind in hun opvatting.

Tabel 5: Percentages moslimrespondenten die vinden dat een tijdschrift dat aan de hand van tekeningen of woorden God en godsdienst belachelijk maakt 'uit de handel moet worden genomen' of 'de vrijheid moet hebben om te publiceren wat ze willen'. Daarbij is onderscheid gemaakt op basis van sekse, leeftijd en opleidingsniveau.

Mag een tijdschrift aan de hand van tekeningen of woorden God en de godsdienst belachelijk maken?

		Nee, dat tijdschrift moet uit de handel worden genomen	Ja, dat tijdschrift moet de vrijheid hebben om te publiceren wat ze willen	(N)
Sekse	Man	96.2	3.8	(N=79)
	Vrouw	100		(N=58)
Leeftijdcat.	9 t/m 30	96.4	3.6	(N=83)
	31 t/m 99	100		(N=54)
Opleidings Niveau	Laag	97.3	2.7	(N=37)
	Midden	98.1	1.9	(N=53)
	Hoog	97.9	2.1	(N=47)
Totaal		97.8	2.2	(N=137)

Interessant is de vraag of er significante verschillen zijn in opvatting op basis van sekse, leeftijd en opleidingsniveau.

Sekse

Uit tabel 5 blijkt dat er geen verschil is tussen de opvattingen van mannen en vrouwen: $X^2(2, 137) = 2.30; p > .10$. Alle vrouwen vinden godsdienst niet publiekelijk belachelijk mag worden gemaakt. Bijna alle mannen hebben ook die opvatting. (96.2%).

Leeftijd

Eveneens blijkt uit tabel 5 dat er nauwelijks verschil is tussen de opvattingen van ouderen en jongeren: $X^2(1, 137) = 2.00 p > .15$. Alle ouderen vinden dat godsdienst niet publiekelijk belachelijk mag worden gemaakt. Bij de jongeren ligt dat percentage op 96.4%.

Opleidingsniveau

Ook is er geen noemenswaardig verschil in opvatting tussen respondenten met een verschillend opleidingsniveau: $X^2(1, 137) = .07$; $p > .96$. Van de laag opgeleide Turken is 97.3% tegen onbeperkte persvrijheid en bij de hoogopgeleiden ligt dit percentage op 97.9%.

Tabel 6: Percentages moslimrespondenten die vinden dat een tijdschrift godsdienst belachelijk mag maken (versie 1) en percentages moslimsrespondenten die vinden dat racistische groeperingen het recht hebben om hun mening te verkondigen op tv. (versie 2)

		Recht op vrijheid van meningsuiting		
		Nee	Ja	(N)
Versie 1 en 2	1	97.8	2.2	(N=137)
	2	93.7	6.3	(N=158)
Totaal		95.6	4.4	(N=295)

In de dataset van dit onderzoek zijn 2 verschillende versies gebruikt. De respondenten van versie 1 hebben de vraag "Mag een tijdschrift aan de hand van tekeningen of woorden God en de godsdienst belachelijk maken?" beantwoordt. De respondenten van versie 2 hebben de vraag "Moeten racistische groeperingen het recht hebben om hun mening te zeggen op TV?" beantwoordt.

Zijn Nederlandse moslims, die van mening zijn dat het publiekelijk belachelijk maken van godsdienst een aanleiding is om het recht op vrijheid van mening in te perken eveneens van mening dat dit geldt voor racistische groeperingen die hun mening verkondigen op Tv? Uit de statistische analyse van de dataset blijkt dat dit inderdaad zo is. ($X^2(1, 295) = 2.98$; $p > .05$) Tabel 6 illustreert wel dat iets minder moslims van mening zijn dat racistische groeperingen hun mening niet mogen uiten op tv.(93.7%) Hieruit blijkt dat moslims vinden dat het recht op vrijheid van meninguiting niet alleen moet worden ingeperkt wanneer godsdienst in het geding is, maar ook wanneer racistische opvattingen publiekelijk worden verkondigd.

Samengevat

De overgrote meerderheid van de Moslims in Nederland zijn tegen onbeperkte persvrijheid wanneer godsdienst belachelijk wordt gemaakt. Dit komt overeen met de

opvattingen van moslims in de vier Europese landen die betrokken waren in het onderzoek van het Pew Global Attitudes Project. Verder zijn er net als in de vier Europese landen geen verschillen tussen sekse, leeftijd en opleidingsniveau. Uit het laatste deel van studie twee blijkt dat Nederlandse moslims godsdienst niet het enige domein vinden waarop het recht op vrijheid van meningsuiting niet onverkort mag gelden. Ook in het geval van racisme zijn ze tegen onbeperkte vrijheid van meningsuiting.

Uit de kwantitatieve analyse van opvattingen van de moslimpopulaties van vier Europese landen en Nederland blijkt dat praktisch alle moslims van mening zijn dat religie niet publiekelijk belachelijk mag worden gemaakt. Ze vinden dit zelfs een reden om het recht op vrijheid van meningsuiting in te perken.

Maar deze statistieken zeggen niets over de achterliggende redenen van deze mening. Waarom mag godsdienst niet belachelijk worden gemaakt? Welke argumenten liggen hieraan te grondslag?

Studie 3 zal hierop ingaan. Aan de hand van een analyse van een discussie over het cartoonconflict op het discussieforum Hababam zal op deze vragen antwoord worden gegeven.

5. Studie drie

5.1 Inleiding

De publicatie van de cartoons van Mohammed heeft een discussie aangezwengeld over de vraag of godsdienst publiekelijk belachelijk mag worden gemaakt. In de media is veel aandacht geschonken aan verontwaardigde Imams en politieke leiders van Islamitische landen. Ook waren er beelden te zien van de woedende moslimsbevolking die de straat opging om hun ongenoegen te uiten. De algehele verontwaardiging van de moslim wereld werd breed uitgemeten.

In het Westen speelt religie een andere rol dan in de moslim wereld. In tegenstelling tot de moslim wereld, waarin religie alle domeinen van het maatschappelijk leven domineert, speelt religie in het westen vooral een rol in de privé sfeer van burgers. De publicatie van de cartoons heeft in het westen veel discussie tussen moslims en de autochtone bevolking op gang gebracht. Deze debatten gingen over de toelaatbaarheid van de spotprenten. Daarbij was vooral de vraag of het publiekelijk belachelijk maken van godsdienst past binnen het recht op vrijheid van meningsuiting. Het is daarom interessant om te onderzoeken hoe moslims in het westen over dit conflict denken en vooral waarom ze een bepaalde opvatting hebben.

De spotprenten zijn een zogenaamd 'critical incident' dat mensen dwingt om hun positie te bepalen. Verschillende argumenten en redenen kunnen worden aangedragen om een bepaalde positie te onderbouwen.

De discussie heeft betrekking op vraagstukken die verder reiken dan alleen de spotprenten. Moslims in het Westen worden gedwongen na te denken over de rol van godsdienst in een seculiere samenleving. In dit geval, hoe religie zich verhoudt tot het recht op vrijheid van meningsuiting.

Doel van studie een en twee was om te achterhalen hoe moslims 'denken' over de Mohammed cartoons.

Er is gebleken dat het grootste deel van de moslims, in vier Europese landen en Nederland, vinden dat de Islam niet publiekelijk belachelijk mag worden gemaakt. Zij vinden het een reden om het recht op vrijheid van meningsuiting in te perken. Denken verwijst hier naar de attitude die moslims hebben ten aanzien van het cartoonconflict. De focus is op attitudes als innerlijke predisposities die verschillen tussen individuen in hun evaluatieve reacties op bepaalde onderwerpen of vraagstukken beschrijft en verklaart. (Eagly en Chaiken, 1993, zoals weergegeven door Verkuyten, 2004, p.55) Door de attitudes van mensen te onderzoeken kan worden vastgesteld wat de dominante opvattingen over een bepaald onderwerp zijn.

Dit biedt echter geen inzicht in de subtiele en complexe aard van de opvatting dat de cartoons ontoelaatbaar zijn. Er is in studie 1 en 2 slechts een beperkte conceptie van 'denken' onderzocht.

Denken refereert ook naar redenen en argumenten die mensen geven om een bepaalde positie te rechtvaardigen of te bekritisieren. Dit is de betekenis die wordt gebruikt wanneer mensen worden gevraagd om te verklaren waarom ze denken dat een bepaald idee of een bepaalde mening acceptabel of verwerpelijk is. (Verkuyten, 2004, p.55) In studie drie wordt het cartoonconflict onderzocht in termen van argumenten en retorische interpretaties. Er wordt nagegaan welke argumenten, overwegingen en redenen kunnen leiden tot de opvatting dat de spotprenten (on)toelaatbaar zijn.

Op het internetforum Hababam.nl discussiëren Turkse jongeren over de meest uiteenlopende onderwerpen. Een paar jaar geleden is er uitgebreid gediscussieerd over de commotie die was ontstaan na de publicatie van de Mohammed cartoons. Deze internetdiscussies vormen het uitgangspunt van studie drie. Door een analyse van deze discussies wordt duidelijk welke argumenten en redenen kunnen leiden tot het standpunt dat de cartoons ontoelaatbaar zijn en welke consequenties daaraan verbonden worden. De nadruk op retoriek trekt de aandacht naar het feit dat interpretaties worden gemaakt ten opzichte van alternatieven. Elke interpretatie is onvermijdelijk controversieel omdat die altijd kan worden bestreden door een andere interpretatie. Daarom is de keuze voor een interpretatie deel van een argument dat verdedigd moet worden tegen alternatieven. Een bepaalde interpretatie of definitie impliceert het rechtvaardigen van die positie en het bekritisieren van de tegenovergestelde positie.

5.2 Methode

De data voor studie 3 heb ik verzameld door twee discussies van het internetforum Hababam.nl te analyseren. Hababam.nl is een Nederlandstalig internetforum dat zich vooral richt op jongeren van Turkse afkomst die in Nederland woonachtig zijn. Dat betekent niet dat dit forum alleen toegankelijk is voor deze groep. Iedereen kan een account aanmaken en mee discussiëren. Gebruikers van Hababam.nl en andere discussiefora kunnen anoniem deelnemen aan de discussies. (De gebruikers zijn niet verplicht om hun persoonsgegevens in hun profiel weer te geven.)

Gebruikers van het forum kunnen zelf een discussie beginnen door een 'topic' te starten. Dit gebeurt door een titel te bedenken en de discussie in te leiden met een stuk tekst. Op deze manier wordt het onderwerp van een discussie bepaald, hoewel de gebruikers vrij zijn om de discussie in een bepaalde richting te sturen door hun bijdragen.

Twee belangrijke fora, die zich richten op moslimjongeren, zijn Hababam.nl en Marok.nl. Uit deze twee fora heb ik een keuze gemaakt. Ik heb uiteindelijk gekozen voor Hababam.nl, omdat daar de meeste gebruikers zich expliciet presenteren als moslimjongeren. Aan de discussie op Marok.nl deden ook een aantal niet-moslim jongeren mee. Dit was af te leiden aan hun bijdragen en aan de gebruikersnaam onder welke ze hun bijdragen leverden. Ook het feit dat de discussies op Hababam.nl niet zo lang zijn als op marok.nl, is een voordeel. Doel van mijn onderzoek is immers niet om alle argumenten en redenen uitputtend weer te geven.

Het is niet met zekerheid te zeggen of alle deelnemers aan de twee discussies jongeren zijn. Sommigen hebben in hun profiel hun leeftijd aangegeven, maar een substantieel aantal heeft dit ook nagelaten. Maar omdat de eerste generatie moslims in Nederland niet of nauwelijks op het internet te vinden is kan ervan uit worden gegaan dat de meesten jongeren zijn. (D'haenens en Peeters, 2005)

Bij de keuze voor een discussieforum was het niet van belang of de gebruikers van het forum jongeren van Turkse dan wel van Marokkaanse afkomst waren. Deze deelstudie heeft betrekking op de argumenten die moslims *kunnen* hebben om voor of tegen de Mohammed cartoons te zijn. Het is niet de bedoeling om een representatief beeld te schetsen van moslims of de verschillen in argumenten tussen Turken en Marokkanen. Verder is het ook niet van belang dat de gebruikers van het forum voornamelijk jongeren zijn. Zoals in studie 1 en 2 is gebleken zijn er geen verschillen tussen de attitudes van jongeren en ouderen.

De twee discussies die ik heb gebruikt zijn ongeveer gelijktijdig gevoerd en gaan beiden over de vraag of de cartoons toelaatbaar zijn. De ene discussie is genaamd 'Deens blad spotprenten' en is gevoerd tussen 05-02-2006 en 13-02-2006. De andere discussie is genaamd 'Moslimgroep waarschuwt Denen voor lot Theo van Gogh' en is gevoerd tussen 03-02-2006 en 13-03 2006. Deze discussies heb ik in het archief van hababam.nl gevonden. Uit deze discussies heb ik de argumenten en redenen kunnen identificeren om voor of tegen de cartoons te zijn.

Ruwweg dezelfde groep jongeren participeert in de discussies. In totaal doen achtendertig jongeren mee aan beide discussies. Waarvan achttien mannen en twintig vrouwen. Daarbij moet opgemerkt worden dat niet alle gebruikers een bijdrage aan de discussies hebben geleverd die bruikbaar was voor mijn onderzoek.

In deze deelstudie ligt de focus op constructies in publiek discours, in plaats van geïsoleerde evaluaties door middel van een open of gesloten vraag in een enquête. Een van de voordelen van deze studie is dat men in staat wordt gesteld om iets begrijpen van de complexiteit van het werkelijke ideologisch veld rond Islam en vrijheid van meningsuiting. (Billig e.a., 1988, zoals weergegeven door Verkuyten 2004, p.72)

Deze benadering valt onder discursive social psychology. Zoals al eerder betoogd is deze deelstudie gebaseerd op uitgangspunten die uit deze traditie voortkomen.

Het doel is niet om een uitpuittend beeld te geven van de opvattingen van moslims. *De focus is de argumenten op zich, niet op personen.* Een analyse van de discussies geeft inzicht in de argumenten en redenen die worden aangewend om een opvatting te legitimeren. Dit leidt tot een beter begrip van de argumenten en redeneringen die achter een positie schuil gaan en laat zien dat een bepaalde opvatting altijd tegenover een andere opvatting staat.

Hoewel de argumenten die op Hababam.nl worden aangevoerd niet representatief zijn voor alle moslims, mag aangenomen worden dat veel moslims dezelfde argumenten zullen hebben om tegen de cartoons te zijn.

5.3 Constructie van het object

In dit onderzoek speelt de definiëring van het attitude object een doorslaggevende rol. Hoe het object gedefinieerd wordt is onlosmakelijk verbonden met hoe het geëvalueerd wordt. Het definiëren van het attitude object staat daarom centraal in elke discussie over een controversieel onderwerp. (Verkuyten, 1998, p.304)

Hoe een object gedefinieerd wordt hangt onder meer af van de identiteit van waaruit het object geïnterpreteerd wordt. Een attitude wordt gevormd op basis van een interpretatie die onlosmakelijk verbonden is met een specifieke identiteit.

De discussies op Hababam.nl laten dit overtuigend zien. De voor – en tegenstanders definiëren de cartoons op verschillende manieren vanuit hun specifieke identiteit. Hoe de cartoons gedefinieerd worden bepaalt niet alleen welke positie wordt ingenomen, maar ook welke argumenten voor handen zijn om die positie te onderbouwen. Wanneer de cartoons geïnterpreteerd worden als een belediging zal het standpunt ingenomen worden dat de cartoons onacceptabel zijn, terwijl het definiëren van de cartoons als een normaal verschijnsel leidt tot het accepteren ervan.

Uit de discussies blijkt dat de aard van de cartoons niet een gegeven is, maar onderwerp van een retorische strijd. De Turkse jongeren gaan met elkaar in discussie over de interpretatie van de cartoons en proberen elkaar van hun definiëring te overtuigen. Ze gaven niet alleen hun mening over de cartoons, maar bediscussieerde en formuleerde ook de aard van de cartoons. Dit illustreert de moeilijkheid van het onderscheiden van een feitelijke versie van een object(wat het is) van de attitude (hoe het wordt geëvalueerd) (Potter en Wetherwell 1988, zoals weergegeven door Verkuyten, 1998, p.304)

5.4 Analyse

Openingspost eerste Topic Hababam:

Appieman (m):

Zoals iedereen nu wel ongeveer weet heeft een Deens blad sportprenten uitgebracht van de profeet Mohamed (vzmmh). In reactie hierop zijn in vele Islamitische landen protesten ontstaan, met veel geweld. Branden zijn aangestoken en alles staat op gespannen voet. Denemarken wil geen officieel excuus aanbieden.

Wat vinden jullie hiervan? Moeten de moslims dit maar slikken en niet zo op hun teentjes getrapt zijn, of moet Denemarken officieel excuus aanbieden? Is de vrijheid van meningsuiting in het geding, of moet dit eigenlijk niet kunnen?

Zeg wat je erover vind...op verschillende manieren, hou het netjes

De topic starter geeft richting aan de discussie door in zijn openingspost te vragen of het gaat om de vrijheid van meningsuiting. Het draait daardoor vooral om de vraag of de cartoons vallen binnen het recht op vrijheid van meningsuiting. Impliciet neemt de topic starter al positie in ten opzichte van mensen die vinden dat de cartoons een normaal verschijnsel zijn door zich af te vragen of 'moslims dit maar moeten slikken'.

Vrijheid van meningsuiting is een breed gedragen waarde die als vanzelfsprekend wordt gezien en in die hoedanigheid, niet ter discussie wordt gesteld. Maar het principe is voldoende flexibel en vaag om het op verschillende manieren te interpreteren te gebruiken.

Ook al wordt zo'n waarde normaal gesproken niet ter discussie gesteld, toch kan er over gediscussieerd worden. In de eerste plaats omdat de interpretatie van een algemeen aanvaarde notie kan verschillen. Ten tweede omdat er verschil van mening kan zijn of de notie van toepassing is in een bepaalde situatie. Verder kan er verschil van mening zijn over de betekenis en het belang van een specifieke notie of waarde.

Het cartoonconflict dwingt de jongeren te discussiëren over de betekenis (is vrijheid van meningsuiting het recht om alles maar te roepen?) en toepasbaarheid van het recht op vrijheid van meningsuiting.

Vooraf over de toepasbaarheid van principe wordt gediscussieerd aangezien de topicstarter de discussie in die richting stuurt. De interpretatie van de cartoons speelt daarbij een cruciale rol. Hoewel het vooral draait om de vraag of de cartoons acceptabel zijn in het licht van het recht op vrijheid van meningsuiting, worden ook andere argumenten gegeven om voor of tegen de sportprenten te zijn. De reden hiervoor is dat de jongeren elkaar proberen te overtuigen van hun interpretatie van het conflict. Dit doen ze door zo veel mogelijk argumenten aan te dragen om hun standpunt te onderbouwen.

Uit de discussie blijkt dat het overgrote deel van de jongeren de positie inneemt dat de cartoons ontoelaatbaar zijn. De belangrijkste argumenten voor deze positie zullen op een rijtje worden gezet en aangegeven zal worden hoe deze argumenten(impliciet) gericht zijn tegenover de opvatting dat de cartoons een normaal verschijnsel zijn. Vervolgens zullen de argumenten van de jongeren, die vinden dat de cartoons een normaal verschijnsel zijn, op dezelfde manier op een rijtje worden gezet.

Belangrijkste argumenten ter onderbouwing van de positie dat de cartoons ontoelaatbaar zijn.

1. Het gaat niet om vrijheid van meningsuiting. Het principe is niet toepasbaar, want vrijheid van meningsuiting heeft grenzen. Beledigen valt buiten die grenzen.

- Cicekgirl(v):

WIJ MOSLIMS STAAN NU VOORAL ONDER DRUK, EN NU ZOEKEN ZE ALSMAAR MEER REDENEN OM EEN AGRESSIEF BEELD TE TONEN VAN DE ISLAMIETEN.

EN DAN ERBIJ ZEGGEN :KIJK WAT ZE ONS AAN DOEN, WIJ LATEN ALLEEN MAAR EEN PAAR PLAATJES ZIEN. dAN VINDEN ZE HET HEEL NORMAAL EN ZEGGEN ZE DER BIJ DAT HET ALLEEN MAAR "MENINGSUITING" IS JA DAAAGG!!

Mening????? ik noem het liever DISCRIMINATIE!!!!

Ze hebben geen idee wat er nu allemaal gaat gebeuren, en vooral Denemarken.. kijk nou ze willen nu hulp van VS en andere EU landen..

- Olcayto(m):

Uuhm zitten op je luie reet en om de spotprentjes lachen helpt niet denk het.

Wat mij betreft moet er toch wel geprotesteerd worden.

Maar jah dit zal ook niet helpen.

Omdat westerse wereld vast zit aan ideologie van vrijheid van meningsuiting.(MET SUPERLIJM)

En weet je wta me op valt in sommige grondwetten van landen staat erg duidelijk dat vrijheid van meningsuiting is beperkt indien er sprake is vna belediging.

Nu is de grootste probleem dat de westerse wereld het niet ziet als een belediging.

Een andere beperking is als er onrust word gezaaid tussen bevolkingen blijktbaar weten ze ook nix meer af van deze grondwet.

- KaRaKaN(m):

Citaat:

Geplaatst door **Shadina**

Ik zeg niet dat wat ze gedaan hebben goed is, maar er bestaat ook zoiets als vrijheid van meningsuiting.

Noem jij dat een mening?

Stel je voor ik teken jou in een spotprent als hoer die door iedereen wordt gebruikt, is maar een voorbeeld en jij bent een bekend persoon. Vind jij dat dan nog steeds meningsuiting?

Sommige mensen moeten eens leren wat MENINGSUITING IS. Mening uiten heeft ook bepaalde grenzen. Je zegt en dat je het niet goedkeurt in andere reactie heit en je zegt vrijheid van meningsuiting dus je keurt het ook weer goed? Wat is het nou

Uit bovenstaande citaten kan men afleiden dat de positie die de jongeren hier innemen, staat tegenover het idee dat de cartoons een normale uiting van het recht op vrijheid van meningsuiting zijn. De strekking van de argumenten is dat het principe van vrijheid van meningsuiting wordt onderschreven, maar dat er grenzen zijn. Ze vinden dat de cartoons die grenzen overschrijden. Spotten met religie staat vanuit deze interpretatie gelijk aan belediging, omdat over serieuze zaken als religie niet gespot mag worden. Dit leidt tot de conclusie dat het vrijheid van meningsuiting principe niet van toepassing is. De cartoons zijn daarom ontoelaatbaar.

Bij deze interpretatie maken ze onderscheid tussen 'wij' (moslims) en 'zij' (het westen). Daarbij is het Westen schuldig aan de publicatie van de spotprenten en zijn de moslims het slachtoffer. Door deze tegenstelling te construeren maken ze expliciet dat de cartoons vanuit hun moslimsidentiteit interpreteren.

Verder komt uit de citaten naar voren dat ze aan de moslimidentiteit een gedragsimplicatie verbinden. Moslims zouden het niet moeten pikken wanneer religie beledigd wordt. Daarbij doen ze aanspraak op een morele plicht die verbonden wordt aan de moslimidentiteit. Als goede moslim accepteer je niet dat je religie beledigd wordt. Daar moet je tegen in opstand komen. Moslims die dit niet doen zijn eigenlijk 'niet echte moslims'. Hier construeren ze een onderscheid tussen verschillende soorten moslims. Ze zien zich zelf als 'echte moslims' en de voorstanders van de cartoon als 'niet echte moslims'.

2. Het is een Islamitisch voorschrift dat de profeet niet mag worden afgebeeld.

- TURKiliano(m):

Citaat:

Geplaatst door **Shadina**

Waarom nog een topic over dit onderwerp? Er zijn al meerdere topics hierover, dus beetje nutteloos om nóg eentje te openen.

Maarre weet je wat ik zo grappig vind. De moslims zijn helemaal kwaad en alles, vinden het niet kunnen.. respectloos etc etc. Maar wat doen ze zelf? Maken ze ook cartoons. Maar daar hoor je hier niemand over. Dan is het opeens oke? Diegene die die cartoons heeft gemaakt is dan net zo laag bezig als die spotprenttekenaar. En die tekenaar heeft by the way ook spotprenten van andere geloven gemaakt. Maar hoor je hen er iets over zeggen? Zie je hen hele gebouwen bestormen, in de fik steken etc? Nee.

Shadina in anderen geloven moet je juist een beeld maken van Jezus of Mozes of wie dan ook zij willen dat het zo voort bestaat. Maar in onze geloof mogen wij hun(Profeten) niet afbeelden.

- 110% Golddigga!!(v):

Citaat:

Geplaatst door **Shadina**

Ben ik nou de enige die vindt dat de moslims erg overdreven reageren? *Er bestaan spotprenten van zo'n beetje alle mensen die een beetje van belang zijn. Moeten zij nu ook gelijk een soort van oorlog gaan beginnen? Moeten zij ook die mensen gaan vermoorden die die spotprenten hebben gemaakt? Waar moet het dan heen met de wereld?*

Vanwege een paar tekeningen willen ze gelijk allerlei gebouwen bombarderen ed. Dat is toch te gek voor woorden!

Ben jij moslima?

We hebben over de Profeet Mohammed saw(vz mh) en men kon in zijn tijd niet eens schilderij/schets maken over zijn uiterlijk want Allaah liet het niet gebeuren, laat staan dat een kaffir grappen mag maken over ons heilige profeet Mohammed saw(vz mh)

Kortom,HET MAG NIET!!

- Gamzeli(v):

Citaat:

Geplaatst door **Yasemin77**

Lees mijn posts voordat je begint te kakelen!

Ik vind die met die bom niet normaal!

Wat een bullshit wat je zegt dat als Jezus hetzelfde is dat ie dan ook niet afgebeeld mag worden!

Waar staat dat een profeet niet mag worden afgebeeld?

En als in de Koran staat (waar dan???) dat Mohammed niet mag worden afgebeeld, wil dat dan automatisch zeggen dat de Christenen dus ook Jezus niet af zouden mogen beelden?

Check het andere topic over de Deense spotprenten, Mohammed is al ZO000 vaak afgebeeld!

Wie zegt dat ik jou posts niet heb gelezen, en ik kakel niet maar ik praat tegen je!

En over dat bom was een voorbeeld.

Als jij niet weet dat onze profeten niet afgebeeld mag worden dan twijfel ik of jij wel wat weet over de Islam. En ik zei niet dat Jezus ook niet afgebeeld mag worden, maar ik wilde het verschil juist duidelijk maken, dus dat het bij de Christenen normaal is om af te beelden en bij ons niet!

Bovenstaande argumenten hebben de strekking dat de profeet niet mag worden afgebeeld omdat de Islam dat voorschrijft. Evenals bij het eerste argument, komt deze interpretatie voort uit feit dat jongeren zich positioneren als moslims ten opzichte van het westen dat, volgens de jongeren, schuldig is aan de publicatie van de spotprenten. Vanuit hun identiteit als moslims beroepen ze zich op een religieus voorschrift als reden om de cartoons niet te accepteren. Dit argument is (impliciet) ook gericht tegen het idee dat de cartoons een normaal verschijnsel zijn omdat overal de spot mee mag worden gedreven. Ook hier maken de jongeren, die tegen de spotprenten zijn, een onderscheid tussen echte moslims en niet echte moslims. Als 'echte moslim' zou je je aan de voorschriften van de Islam moeten houden. Daarom zou iedere moslim de cartoons niet moeten accepteren. Wie dat wel doet en zichzelf moslim noemt is een 'niet echte moslim'.

Het voordeel van dit argument is dat het moeilijker te weerleggen lijkt dan het eerste argument. Over de vraag of de cartoons beledigend zijn, kan men van mening over verschillen. Deze interpretatie sluit veel discussie uit. De profeet mag gewoonweg niet worden afgebeeld. Het afbeelden van Mohammed is in zichzelf een belediging omdat een religieus voorschrift overschreden wordt.

Voor veel moslims heeft een religieus voorschrift meer autoriteit dan een wettelijk voorschrift. Het doet er daarom voor hen niet toe of de cartoons wel of niet binnen het principe van vrijheid van meningsuiting vallen.

Met andere woorden, de Islam schrijft voor dat de profeet niet mag worden afgebeeld. Het principe van vrijheid van meningsuiting is daarom niet van toepassing.

3. De cartoons vallen binnen vrijheid van meningsuiting, maar er wordt wel haat gekweekt.

- ApAche(m):

Zo misbruikt Denemarken haar Vrijheid van meningsuiting in de media, en ik denk niet dat Denemarken alleen hierachter zit. Zoals we zien zijn er veel landen dat dit gewoon steunen. Maar ik vind dat Denemarken zijn excuus(officiële) zeker moet gaan aanbieden.

En waarom zet je in hemelsnaam in deze tijden dat moslims onder druk staan, zulke "spot" prenten te publiceren? Je weet dan dat je heel veel opschudding zal gaan veroorzaken, maar toch doe je het.

Laten we effe logisch denken; niemand maar ook niemand zal het ook gaan accepteren als er in de moslimlanden spotprenten gaan gepubliceerd worden over het christelijke geloof of over Jezus !(1)

- Sessiz olum(m):

Weetje ik vind dat Moslims overal posters en strips over jesus moeten gaan hangen... hard tegen hard;) Jezus die word verkracht en bekruid door sm mannetjes. Dat lijkt me een goed begin voor een 3e wereld oorlog ghehehe... Maar wij beginnen er niet mee hun willen dit.. hun zoeken ruzie..(3)

- Olcayto(m):

2.Wat k uit je mening kan lezen is regelrecht dat we nix moeten doen aan de spotprenten.

Zelfs niet demonstreren.

Je zegt dat de spotprenten een vrijheid van meningsuiting is.

Is protesteren dan ook niet een vrijheid???

En als we zelfs niet mogen protesteren.

Moeten we dan net als jij achterlijk lachen om de spotprenten.

Zij zijn begonnen met het kweken van haat.

Heb je wel eens gehoord van haat verspreid haat??

Ook bij deze argumentatie wordt vanuit de tegenstelling 'wij'(moslims) en 'zij' (het westen) geredeneerd. Het is weer een reactie op de jongeren die erop blijven hameren dat de spotprenten gewoon een grap zijn. Opnieuw wordt door de tegenstanders beargumenteerd dat ze het principe van vrijheid van meningsuiting onderschrijven, maar dat er grenzen zijn. Hier wordt echter niet een beroep gedaan op een juridische of religieuze grens, maar op een morele grens.

De strekking van de argumentatie is dat de spotprenten formeel binnen het recht op vrijheid van meningsuiting vallen, maar dat er ook grenzen zijn die appelleren aan de verantwoordelijkheid van diegene die de cartoons publiceert.

Ook al zouden de cartoons binnen het recht op vrijheid van meningsuiting vallen, er moet ook naar de gevolgen worden gekeken. Voor het Westen is het misschien een grap, maar de tekenaar kon voorspellen dat het in de Arabische wereld veel te weeg zou brengen.

De conclusie van deze argumentatie is dat een beroep op het recht van vrijheid van meningsuiting, in dit geval niet in verhouding staat tot de gevolgen die het heeft. Vrijheid van meningsuiting is niet het recht om zomaar alles te roepen.

Belangrijkste argumenten ter onderbouwing van de positie dat de cartoons normaal/toelaatbaar zijn.

1. De spotprenten vallen binnen het recht op vrijheid van meningsuiting. Spot is normaal, het is een grapje

- Shadina(v):

Citaat:

Geplaatst door **eigenwijsje**

hey,

ff zonder gekkigheid he! ben jij nou zo dom of is het alleen maar een domme reactie, weet jij wat respect betekent? Weet jij wel wie onze profeet is..??

oke je mag overal wel een spotprentje van maken maar niet met serieuze zaken, heb jij meegekregen wat voor onzin Theo van Gogh allemaal kon vertellen..??

zulke mensen vragen gewoon om moeilijkheden, zij weten dondersgoed dat er goedgelovige mensen bestaan en dat sommige dingen die mensen diep raken!

dat jij dat niet kan begrijpen lijkt me duidelijk, maar spotten met geloof of met een profeet is heel wat anders, wij tekenen ook geen jood met de bakkebaarden aan kruis gehaakt(what the heck) , ik verzin het ter plekke ..maar dat is dus even belachelijk...mensen kleineren, vernederen, belachelijk maken...DAT!! ja dat is waar zij mee bezig zijn...Ik hoop dat je nu wel begrijpt dat mensen moeite kunnen met zo'n karikatuur!

Sorry hoor, maar als JIJ mijn reactie al dom vindt, hoe dom is JOUW reactie dan wel niet? Je hebt het over respect.. Hebben al die andere tekenaars van spotprenten WEL respect voor degene die ze tekenen? Nee. Spotprentjes zijn sowieso om mensen belachelijk te maken. En ik durf te wedden dat moslims zelf ook wel spotprentjes hebben gemaakt van andere geloven. Maar daar hoor je niks over. Het is gewoon een feit dat moslims (niet alle natuurlijk, maar de radicale) wat agressiever zijn. Als ze ook maar 1 dingetje zien/horen wat ze niet bevalt, gelijk hele heisa.

Ik zeg niet dat wat ze gedaan hebben goed is, maar er bestaat ook zoiets als vrijheid van meningsuiting.

- Yasemin77(v):

Citaat:

Geplaatst door **D_rya**

Yah dan doen ze dat maar lekker met hun eigen geloof, biz onlarin diniyle dalga geçiyozmu wij tonen tog ook respect voor hun wrm zij niet voor ons ???

Oh dus jij spot nooit met Westerse mensen? Geloof ik helemaal niets van. Iedereen maakt geintjes over van alles en nog wat. Indertijd waren bv de moppen over de Bijlmerramp, Marc Dutroux en 9/11 niet aan te slepen.

Als iemand zo'n mopje ging vertellen zei je dan dat je het niet wilde horen omdat er gespot werd?

Spot hoort nou eenmaal bij het leven.

En je hoeft het niet leuk te vinden, dat zeg ik absoluut niet, maar de reacties die er nu loskomen, die zijn echt te belachelijk voor woorden, daarmee laten velen van jullie je wel heel erg kennen.

Allemaal steigeren: oh dat is godslastering.... alsof iedereen die hier een mening heeft over dit onderwerp braaf alle regeltjes van de Koran volgt, nou echt niet!

Er zitten hier genoeg mensen die vrienden hebben die geen moslim zijn, en dat is ook door Mohammed verboden. Om maar even een voorbeeldje aan te halen. (39)

De discussie wordt gedomineerd door jongeren die vinden dat de spotprenten ontoelaatbaar zijn. Bovenstaande citaten geven de mening weer van de Turkse jongeren die de spotprenten een normale uiting vinden van het recht op vrijheid van meningsuiting.

Ook al zijn deze jongeren in de minderheid, ze laten zich in gelijke mate gelden in de discussies. Het zijn vooral 'Yasemin' en 'Shadina' die op elk argument tegen de spotprenten reageren. De reden hiervoor is dat ze voortdurend persoonlijk worden aangesproken op het feit dat zij (als moslims) de cartoons een normaal verschijnsel vinden dat past binnen het principe van vrijheid van meningsuiting. De tegenstanders zijn hier duidelijk verontwaardigd over.

In tegenstelling tot de jongeren die de spotprenten ontoelaatbaar vinden construeren zij geen onderscheid tussen 'wij' (moslims) en 'zij' (het westen).

Ze redeneren vanuit de tegenstelling tussen verschillende soorten moslims. Dit doen ze door zich te distantiëren van de moslims die de cartoons ontoelaatbaar vinden. In dit geval de agressieve/radicale ten opzichte van de tolerante moslims, waarbij zij zich in het kamp van de tolerante moslims scharen. Vanuit deze tegenstelling gaan ze ook om met het verwijt dat moslims de morele plicht hebben om in actie te komen tegen de cartoons. Zij associëren deze morele plicht met de identiteit van agressieve/ radicale moslims. Vanuit hun identiteit als tolerante moslims interpreteren ze dit als een overdreven en zinloze reactie die eerder averechts werkt.

Het argument dat in bovenstaande citaten naar voren komt staat tegenover het argument dat de spotprenten een belediging van de Islam zijn. De strekking van het argument is dat spot bij het leven hoort en dat overal de spot mee mag worden gedreven. Dit onderbouwen ze door ook een aantal voorbeelden te geven. Over allerlei serieuze onderwerpen zoals 9/11 en de Bijlmerramp zijn grappen gemaakt en met andere religies is ook altijd de spot gedreven. Moslims zouden zich niet moeten laten provoceren door een paar spotprentjes.

Uit deze redenering kan men afleiden dat ze vinden dat de spotprenten passen binnen het recht op vrijheid van meningsuiting. Een keer wordt dat zelfs expliciet met zoveel woorden gezegd.

2. De extremisten worden belachelijk gemaakt, niet Mohammed

Yasemin77(v):

Graag zou ik de cartoons even door willen spreken omdat ik bij niet alle cartoons begrijp waar de ophef dan over gaat (los van het feit dat Mohammed niet afgebeeld mag worden, maar die regel geldt natuurlijk niet voor mensen die de Islam niet als geloof hebben)

cartoon 1

We ran out of virgins

Er wordt gespot met moslimextremisten. Weet niet wat daar zo erg aan is, aangezien ik mag hopen dat wij allemaal een hekel hebben aan moslimextremisten??!! Het is een spotprent op het feit dat er zoveel onschuldige mensen de dood in worden gejaagd door deze zelfmoordcommando's.

cartoon 2

schoolbord

Uiteraard is met deze helemaal niets mis, aangezien de maker ervan de mensen van de krant op de hak neemt.

cartoon 3

Burqa

Hiermee wordt de spot gedreven met burqa's. Niet netjes, maar feit is wel dat veel landen waar vrouwen burqa's aan/ om moeten vrouwen onderdrukken.

Het zijn ook met name dit soort landen waar veel extremisten zijn, dus ik persoonlijk zie hier ook niet het kwaad van in.

Cartoon 4

pr stunt

Spreekt voor zich, de maker vraagt zich af of men niet gewoon de verkoopcijfers van de krant omhoog wil brengen. Ook hier wat mij betreft geen spotten met geloof, maar met de mensen van de Jyllund Posten zélf.

Cartoon 5

Relax folks

Ook deze spreekt voor zich, er wordt gespot met het feit dat moslimextremisten bereid zijn om voor iedere scheet ten strijde te trekken.

Cartoon 6

zwetende cartoonist

Deze illustreert een beeld dat mensen in de Westerse wereld bang zijn. Deze is juist bedoeld om aan te tonen dat er zelfcensuur wordt gepleegd als het om de Islam gaat en dus de persvrijheid in het geding komt.

Cartoon 7

Eenoog

Een ster en sikkel in het oog van Mohammed spot met de kortzichtigheid die veel moslims ten toon spreiden.

Cartoon 8

Mohammed in de woestijn

De eerste duidelijke tekening van Mohammed.

Volgens mij is dit niet eens een spotprent, of er ontgaat me iets.

Cartoon 9

Heilig

Deze vind ik erg moeilijk te interpreteren, heeft iemand een idee wat er precies bedoeld wordt?

Cartoon 10

De tulbandbom

Deze keur ik af omdat we hier naar mijn mening Mohammed als zelfmoordenaar zien afgebeeld.

Graag lees ik jullie reacties over wat jullie in bepaalde prenten zien.

En als er toch oorlog van moet komen, dan gaat mijn voorkeur uit naar een oorlog die geheel op papier wordt gevoerd. Gaan er tenminste geen onschuldige burgers dood.

Oh stel je toch eens voor: een geschiedenisboek in 2097:

In het jaar 2006 werd de 3e wereldoorlog ontketend. Het was de meest vreedzame oorlog ooit.

Elk land kreeg zijn eigen weblog waar het naar hartelust oorlog kon voeren.

Hoewel er flink met cartoons en woorden over en weer werd gesmeten op internet en in de kranten zijn er nul dodelijke slachtoffers gevallen.....

- Duygu(v):

kijk ik wil niet stom doen ofzo,

In het begin vond ik het echt heel erg.. Maar als je goed kijkt worden de extremisten beledigd en niet

Mohammed zelf! Dat is toch goed dat de extremisten beledigd worden, ik bedoel wij zijn toch allemaal tegen extremisten?

Ja.. ik vind het niet leuk dat ze beelden van onze profeet Mohammed hebben gemaakt, ik herkende onze profeet niet eens in die spotprenten en geloof me ik heb er ook niet om gelachen. Ik denk dat wij moslims

moeten laten zien dat de Islam sterker is dan een paar stomme spotprentjes en dat zulke plaatjes onze geloofniks kan maken!

Uit bovenstaande citaten komt een interpretatie naar voren die wijst op een andere betekenis van de cartoons. De meesten jongeren zijn de mening toegedaan dat met de profeet de spot wordt gedreven. In deze interpretatie zijn echter vooral de extremisten het doelwit van spot. Dit is de overeenkomst tussen de twee citaten. Yasemin interpreteert elke cartoon afzonderlijk en komt tot de conclusie dat maar een cartoon betrekking heeft op Mohammed en dat twee cartoons de spot drijven met de extremisten.

Als men deze interpretatie onderschrijft kan men moeilijk tegen de spotprenten zijn, omdat iedereen het erover eens zou moeten zijn dat de extremisten bespot mogen worden. We zijn immers allemaal tegen extremisten.

3. Profeet mag wel afgebeeld worden, is al eerder gebeurd.

-Yasemin77(v):

Citaat:

Geplaatst door **Olcayto**

En wat betreft de prents daar kijk ik niet naar, Omdat het volgens mij (weet het niet zeker) als je weet dat het mohammed is, dat het dan haram is.

Oh dus je hebt helemaal de prenten niet gezien die in de Deense krant hebben gestaan???

Zonde dan dat je er niet naar kijkt omdat je DENKT dat het haram is.

Dan mis je heel wat, zoals de mooie prenten die honderden jaren geleden al gemaakt zijn door MOSLIMS!

Zelfs een Iraanse website heeft afbeeldingen van Mohammed, gewone normale afbeeldingen.

Doe me een lol als je wil en vraag eens aan je imam of het haram is om te alleen kijken en dan meteen ook even waarom moslims zelf wel Mohammed hebben afgebeeld?

(ga er vanuit dat jij eerder in de moskee komt dan ik, dus vandaar dat ik het even aan jou vraag)

Yasemin77(v):

Citaat:

Geplaatst door **Olcayto**

Ik heb nooit gezegd dat ik ze niet zag.

Heb het af emn toe wel eens gezien op journaal.

EN het bevalt me helemaal niet.

Eentje dat ik zag was dat onze profeet een maan en een stre had en de ster was een soort van een ooglap op

zijn oog. Hiermee wilden ze zeggen dat ie een brute piraat was, is dat geen belediging???

EN nog eentje was dat ie met een ezel trekend erg achterlijk was getekend, is dit geen belediging??

Nou ja ik vroeg dat omdat je schreef: daar kijk ik niet naar.

Ik vraag me juist af wat er dan zo controversieel is aan die tekening met die ezel, hoezo zeg je dat hij achterlijk getekend is dan? Wat is er raar aan dat plaatje?

Ja sorry, misschien mis ik iets dan.

Maar ik had het niet over die prenten, ik had het over de prenten waar Mohammed gewoon op een normale manier staat afgebeeld. Als ik me niet vergis heb jij ook gezegd: one profeet mag niet afgebeeld worden. Maar hoe zit het dan met al die prenten die al honderden jaren bestaan en waarvan er enkelen in musea overal ter wereld tentoongesteld liggen?

Dan moeten die toch ook vernietigd worden?

En alle boeken waar Mohammed in staat afgebeeld wat moet daar dan mee gebeuren? En waarom wordt dat ogenschijnlijk wel getolereerd?

Kijk nou eens alsjeblieft naar deze tekening, en zeg me wat je er van vindt. Het is GEEN spotprent, maar gewoon echt een mooie schildering die een verhaal vertelt.

http://www.zombietime.com/mohammed_i...mo/mural11.jpg

Op deze tekening is te zien dat Mohammed op de vlucht is naar Medina en door zijn oom gerustgesteld wordt. Ik vind het echt een mooi plaatje.

In bovenstaande citaten vraagt Yasemin zich af waarom de profeet niet mag worden afgebeeld terwijl dat in het verleden vaak wel is gebeurd. Ze maakt deze interpretatie aannemelijk door voorbeelden van afbeeldingen van Mohammed aan te halen, die gemaakt zijn door moslims.

De opvatting dat de cartoons een normaal verschijnsel zijn omdat de profeet al veel vaker is afgebeeld, is kritiek op het argument dat de profeet niet mag worden afgebeeld. Deze redenering gaat daarom niet in op de vraag of de cartoons beledigend zijn, maar puur op de vraag of de profeet Mohammed afgebeeld mag worden, in welke hoedanigheid dan ook.

5.5 Discussie

Uit de analyse van de discussies op Hababam.nl komen een aantal zaken naar voren. Allereerst dat de aard van de cartoons niet vanzelfsprekend is, maar afhankelijk van interpretatie en onderwerp van een retorische strijd. (Billig, 1987) De jongeren die de

cartoons als een belediging van hun geloof interpreteren proberen hen die de cartoons als een normaal verschijnsel zien te overtuigen van hun interpretatie, en omgekeerd

Ten tweede is de positie die ingenomen wordt onder meer afhankelijk van de identiteit waaruit de cartoons worden geïnterpreteerd. De meeste jongeren brengen expliciet naar voren dat ze de cartoons vanuit hun moslimidentiteit als een belediging van de Islam opvatten. Zij vinden dat je als moslim de cartoons alleen als een belediging zou kunnen interpreteren. Daarom worden de jongeren die deze interpretatie niet delen gediskwalificeerd als 'niet echte moslims'. De jongeren die de cartoons een normaal verschijnsel vinden distantiëren zich van deze interpretatie en de identiteit waaruit die voortkomt. Zij betogen dat alleen radicale moslims de cartoons interpreteren als een belediging. Ze kwalificeren de positie die deze jongeren innemen als intolerant. Impliciet scharen zij zichzelf op deze manier in het kamp van de 'normale' moslims. Hieruit blijkt niet alleen dat de jongeren de cartoons vanuit een specifieke identiteit interpreteren, maar ook dat daarbij identiteiten geconstrueerd worden.

Ten derde heeft de manier waarop de cartoons werden gedefinieerd ook implicaties voor de argumenten die voor handen zijn voor rechtvaardiging of kritiek. De jongeren die de cartoons definieerde als een belediging brachten als belangrijkste argument naar voren dat een belediging buiten het recht op vrijheid van meningsuiting valt en dat de cartoons daarom ontoelaatbaar zijn. De definiëring/interpretatie van de cartoons als een normaal verschijnsel omdat spot bij het leven hoort, brengt het argument naar voren dat het een normale uiting is van het recht op vrijheid van meningsuiting.

Verder is gebleken dat de jongeren meerdere argumenten aandragen om hun opvatting aannemelijk te maken. Dit heeft te maken met het feit dat ze elkaar willen overtuigen van hun interpretatie. Door meer argumenten aan te dragen proberen ze hun positie sterker maken. Sommige tegenstanders betogen bijvoorbeeld eerst dat de cartoons ontoelaatbaar zijn omdat het de grenzen van het recht op vrijheid van meningsuiting te buiten gaat. Wanneer ze krijgen tegengeworpen dat overal de spot mee gedreven mag worden en dat spot bij het leven hoort, brengen ze het argument naar voren dat de profeet Mohammed niet afgebeeld mag worden volgens de Islam.

Als laatste valt op dat zowel de voor- als de tegenstanders het recht op vrijheid van meningsuiting onderschrijven. Het concept van vrijheid van meningsuiting wordt gebruikt om de legitimiteit van de cartoons te ondersteunen, maar ook om de cartoons te bekritisieren. De discussies draaien voor een belangrijk deel om de vraag of de cartoons binnen dit recht vallen. Vrijheid van meningsuiting is een belangrijk principe in Westerse samenlevingen. Iedereen moet vrij moeten zijn om zijn mening te verkondigen. De

tegenstanders van de cartoons moeten omgaan met een argument dat gebaseerd is op dit recht. Ze doen dit niet door het principe ter discussie te stellen, maar door te betogen dat een belediging buiten dit recht valt. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de opvattingen over dit principe niet verschillen, maar dat de attitudes ten opzichte van de cartoons moeilijk te vergelijken zijn omdat de cartoons op verschillende manieren werden gedefinieerd. De jongeren laten zien dat ze het principe belangrijk vinden en dat ze weten wat het betekent. Zowel de voor- als de tegenstanders plaatsen zich met andere woorden niet buiten het discours rond vrijheid van meningsuiting.

6. Discussie

6.1 Inleiding

De Mohammed cartoons hebben een conflict tussen de moslim wereld en het westen veroorzaakt. De moslim wereld voelde zich beledigd en vernedert door de publicatie van spottende afbeeldingen van de profeet Mohammed. Over de hele wereld lieten moslims hun ongenoegen blijken over de publicatie van de Mohammed cartoons. Er werd geëist dat de cartoons zouden moeten worden verboden en dat de maker gestraft zou moeten worden. In het Westen werd de ophef niet begrepen en werd het standpunt ingenomen dat de cartoons een normaal verschijnsel zijn.

De opvattingen van beiden stonden lijnrecht tegenover elkaar. Het Westen was van mening dat de cartoons geen reden zijn om het recht op vrijheid van meningsuiting in te perken en de moslim wereld nam het standpunt in dat de profeet Mohammed niet publiekelijk belachelijk mag worden gemaakt. In het Westen was er ook vanuit de moslimgemeenschap protest tegen de Mohammed cartoons, maar de omvang hiervan stond in geen verhouding tot de verontwaardiging in de moslimwereld.

Er is weinig bekend over de opvattingen van moslims in het westen over de Mohammed cartoons. Deze studie heeft antwoord gegeven op de vraag in hoeverre moslims in het westen de cartoons ontoelaatbaar vinden en welke argumenten en redenen aan de basis van die opvatting kunnen staan.

Door gebruik te maken van data van twee empirische studies en een analyse van twee internetdiscussies heeft dit onderzoek in kaart gebracht hoe moslims in het Westen denken over de cartoons van Mohammed. De analytische focus van dit onderzoek ligt niet op het cartoon conflict 'zelf', maar op de opvattingen van moslims in het Westen over de Mohammed cartoons.

Het conflict dat door de publicatie van de cartoons is ontstaan, is een zogenaamd 'critical incident'. Een 'critical incident' dwingt mensen om positie in te nemen. Door de publicatie van de Mohammed cartoons zijn moslims gedwongen om na te denken over de rol van religie in een Westerse seculiere samenleving. Meer specifiek ging het om de vraag of het publiekelijk bespotten van religie normaal is of dat het een reden is om het recht op vrijheid van meningsuiting in te perken.

6.2 Resultaten

In de eerste deelstudie is nagegaan in hoeverre moslims in vier Europese landen, te weten Duitsland, Frankrijk, Spanje en Groot Brittannië, tegen de publicatie van de Mohammed cartoons zijn en hoeverre dit verschilt met de opvatting van de autochtone

bevolking in die landen. Uit de data van het Pew Global Attitudes Project is gebleken dat de meerderheid van de autochtone bevolking in de vier Europese landen van mening is dat intolerantie van moslims de oorzaak is van het conflict, terwijl de meerderheid van de moslims in die landen van mening is dat gebrek aan respect van het Westen het conflict heeft veroorzaakt. Er is een zeer duidelijk verschil van mening over de oorzaak van het conflict tussen de autochtone bevolking en de allochtone moslim bevolking van de vier landen.

Nederland was niet betrokken bij de enquête van het Pew Global Attitudes Project. In deelstudie twee is daarom aan de hand van een vraag uit een andere enquête nagegaan wat de opvattingen van moslims in Nederland zijn over het cartoonconflict. Deze vraag is afkomstig uit een enquête die Ercomer onder moslims in Rotterdam heeft afgenomen. De vraag uit de Ercomer enquête is: *"Mag een tijdschrift aan de hand van tekeningen of woorden God en de godsdienst belachelijk maken?"* De meerderheid van de ondervraagde moslims antwoordde hier negatief op. Ook al komt de vraag die aan moslims in Nederland is gesteld niet overeen met de vraag die in deelstudie een aan moslims is gesteld, de strekking is ongeveer hetzelfde. Beide vragen heb ik daarom hetzelfde geïnterpreteerd. Nederlandse moslims die van mening zijn dat een tijdschrift godsdienst niet belachelijk mag maken, zullen waarschijnlijk ook de mening zijn toegedaan dat het Westen de oorzaak is van het cartoonconflict.

In beide deelstudies is ook onderzocht of er verschillen in opvatting zijn tussen moslims. Daarbij is onderscheid gemaakt op basis van leeftijd, sekse en opleidingsniveau. Uit de statistische analyse is gebleken dat er geen verschillen in opvatting zijn tussen de verschillende groepen.

Deelstudies een en twee geven antwoord op de vraag in hoeverre moslims in vier Europese landen en Nederland voor of tegen de Mohammed cartoons zijn. Deze deelstudies gaan echter niet in op de argumenten en redenen die moslims kunnen hebben om voor of tegen de cartoons te zijn

Studie drie heeft de retorische dimensie van opvattingen over de Mohammed cartoons belicht. Deze deelstudie geeft antwoord op de vraag waarom moslims de cartoons toelaatbaar dan wel ontoelaatbaar vinden. Uit de analyse van twee internetdiscussies is gebleken dat moslimjongeren verschillende argumenten en redenen aanvoeren om voor of tegen de cartoons te zijn. Welke argumenten en redenen door de jongeren worden aangevoerd is voor een deel afhankelijk van de manier waarop de discussie gevoerd wordt.

De aard van de discussie heeft invloed op de argumenten en de posities die worden ingenomen. De discussie wordt bijvoorbeeld in een bepaalde richting gestuurd door diegene die discussie begint en inleidt. In dit geval vraagt de 'topicstarter' zich af of vrijheid van meningsuiting in het geding is. Hierdoor draait de discussie vooral om deze

vraag. De voor- en tegenstanders van de cartoons onderbouwen hun opvatting door te beargumenteren waarom de cartoons wel of niet een normale uiting zijn van het recht op vrijheid van meningsuiting. Ook de tweede discussie draait om die vraag, aangezien die voortbordurt op de eerste discussie.

Uit de discussies blijkt dat de meeste jongeren het recht op vrijheid van meningsuiting onderschrijven, ze vinden echter wel dat er grenzen zijn. De jongeren die de cartoons ontoelaatbaar vinden, zijn van mening dat de Mohammed cartoons de grenzen van het recht op vrijheid van meningsuiting overschrijden. De cartoons zijn volgens hen een belediging van de Profeet en een belediging valt buiten de grenzen van het recht op vrijheid van meningsuiting. De enkele jongeren die de cartoons wel toelaatbaar vinden doen dit door te beargumenteren dat de cartoons een grap zijn en daarom een normale uiting van het recht op vrijheid van meningsuiting.

Deelstudie drie gaat over retorische constructies, dit legt de nadruk op het gegeven dat interpretaties worden gemaakt ten opzichte van alternatieven. Elke interpretatie is onvermijdelijk controversieel omdat die altijd kan worden bestreden door een andere interpretatie. Daarom is de keuze voor een interpretatie deel van een argument dat verdedigd moet worden tegen alternatieven. Een bepaalde interpretatie of definitie impliceert het rechtvaardigen van die positie en het bekritisieren van de tegenovergestelde positie. (Verkuyten, 2004, p.56)

De gebruikte internetdiscussies hebben ook deze dynamiek. De jongeren hebben het probleem dat ze moeten omgaan met een alternatieve interpretatie. De verschillende interpretaties van het cartoonconflict staan tegenover elkaar en de jongeren rechtvaardigen hun positie en bekritisieren de tegenovergestelde positie.

Sommige voor- en tegenstanders van de cartoons vullen hun hoofdargument aan met andere argumenten om hun interpretatie meer overtuigingskracht te geven.

Er zijn bijvoorbeeld een aantal jongeren, die als eerste argument hebben dat ze tegen de cartoons zijn omdat die beledigend voor moslims zijn. Later in de discussie brengen ze ook als argument naar voren dat de Profeet Mohammed niet mag worden afgebeeld volgens de regels van de Islam.

Een sterk punt van mijn onderzoek is dat in deelstudie drie de moslimjongeren zelf aan het woord komen. Omdat de jongeren zelf de discussies voeren is er geen sturende invloed van de onderzoeker. Wanneer ik als onderzoeker de jongeren in een open interview had gevraagd naar hun argumenten voor of tegen de Mohammed cartoons dan was er de kans dat de jongeren sociaal wenselijke antwoorden zouden geven, wat de validiteit van het onderzoek in gevaar zou kunnen brengen.

Het feit dat twee internetdiscussies de bron vormen voor de data van studie drie heeft voor- en nadelen. Internet en discussieforums in het bijzonder zijn zeer waardevolle

informatiebronnen voor onderzoek naar opvattingen. Helaas geeft een internetdiscussie niet altijd een representatief beeld van de werkelijkheid. Naast het ontbreken van de sociale context, is de anonimiteit een oorzaak waarom het internet niet een weerspiegeling van de werkelijkheid is. Door de anonimiteit kunnen deelnemers misschien anders reageren dan dat ze in werkelijkheid zouden doen. Ook al kunnen de jongeren in de werkelijkheid andere opvattingen hebben over de Mohammed cartoons, de internetdiscussies geven toch een beeld van de argumenten en redenen die moslims kunnen hebben om een bepaalde positie in te nemen.

Een ander nadeel is dat slechts een klein aantal moslimjongeren deelnam aan de internetdiscussies. Dit zou men kunnen opvatten als een gebrek aan representativiteit. Doel van studie drie was echter niet om een representatief beeld te geven van alle argumenten die moslimjongeren kunnen hebben om voor of tegen de Mohammed cartoons te zijn. Het gaat erom dat men een beeld krijgt van de argumenten en overwegingen die tot een bepaalde opvatting over het cartoonconflict *kunnen* leiden. Ook al zijn de argumenten niet representatief voor alle moslimjongeren, we kunnen er toch vanuit gaan dat veel andere moslimjongeren dezelfde argumenten zullen gebruiken. Het aantal argumenten om voor of tegen de cartoons te zijn is namelijk beperkt en draait vooral om de vraag of de cartoons binnen het recht op vrijheid van meningsuiting passen.

Een laatste beperking van dit onderzoek is dat Nederland niet betrokken was bij de enquête die het Pew global Attitudes Project heeft uitgevoerd. Daarom was ik gedwongen om in studie twee op basis van een vraag uit een andere enquête te achterhalen hoe moslims in Nederland over de Mohammed cartoons denken. Beide vragen hebben niet helemaal dezelfde strekking en dit heeft consequenties voor de validiteit van mijn onderzoek. Het is denkbaar dat moslims niet hetzelfde antwoord geven op beide vragen. Moslims die vinden dat het Westen de oorzaak is van het conflict, hoeven niet noodzakelijk van mening te zijn dat het recht op vrijheid van meningsuiting moet worden ingeperkt wanneer godsdienst publiekelijk belachelijk wordt gemaakt. Toch ga ik er van uit dat moslims die van mening zijn dat het Westen de oorzaak is van het conflict ook van mening zijn dat een tijdschrift dat godsdienst belachelijk maakt uit de handel moet worden gehaald.

6.3 Wetenschappelijke implicaties

Wat dit onderzoek bijzonder maakt, in vergelijking met ander attitude onderzoek, is dat niet alleen is onderzocht wat de dominante opvattingen onder moslims zijn over het cartoonconflict, maar ook welke argumenten en overwegingen tot een bepaalde opvatting kunnen leiden.

In studie een en twee zijn de opvattingen van moslims als mentale predispositie over het voetlicht gebracht. Dit is de benadering van attitudes die normaal gesproken wordt gebruikt bij het doen van enquêtes. Door attitudes op deze manier te onderzoeken is achterhaald wat de dominante opvattingen zijn van moslims in vier Europese landen en Nederland.

In studie drie is dit aangevuld met een benadering van attitudes die de nadruk legt op de retorische constructies die aan de basis staan van een attitude. Door deze benadering te gebruiken hebben we zicht gekregen op de argumenten en overwegingen die kunnen leiden tot een bepaalde opvatting.

Normaal gesproken worden verschillende benaderingen van attitude onderzoek afzonderlijk gebruikt. Er wordt vanuit gegaan dat de verschillende benaderingen elkaar uitsluiten, omdat ze verschillende uitgangspunten hebben. Het bijzondere van dit onderzoek is dat twee benaderingen van attitudeonderzoek zijn gecombineerd. De twee gebruikte benaderingen verschillen in hun aannamen en gebruikte methoden, maar gecombineerd geven ze een goed beeld over hoe moslims 'denken' over de Mohammed cartoons.

Een focus op retorische constructies staat namelijk niet het idee in de weg dat mentale predisposities gedrag en interpretaties kunnen bepalen

6.4 Maatschappelijke implicaties

Dit onderzoek heeft getracht inzicht te geven in de opvattingen van moslims over de verhouding tussen het recht op vrijheid van meningsuiting en het bespotten van religie. In de media worden moslims soms afgeschilderd als intolerant en als een groep die het recht op vrijheid van meningsuiting verwerpt. Het idee is dat in de moslim wereld het recht op vrijheid van meningsuiting niet zo'n vooraanstaande plek heeft als in de Westerse wereld.

Op basis van dit soort ideeën worden vaak uitspraken gedaan over de opvattingen die moslims als groep zouden hebben zonder na te gaan of dit daadwerkelijk zo is. Dit onderzoek heeft een beeld gegeven van de opvattingen die moslims daadwerkelijk hebben. Door ook de argumenten en overwegingen van moslimsjongeren te onderzoeken is het genuanceerde karakter van hun opvattingen aan bod gekomen. Kennis hierover kan misverstanden uit de wereld helpen over vermeende tegenstellingen tussen de opvattingen van moslims en autochtonen.

Een opvallend gegeven uit mijn onderzoek, wat niet strookt met de ideeën die bestaan over moslims, is dat moslimjongeren heel goed weten wat het recht op vrijheid van meningsuiting inhoudt en dit recht helemaal niet verwerpen.

Ook al hebben moslims en autochtonen verschillende opvattingen over de toelaatbaarheid van de Mohammed cartoons, beiden gebruiken het recht op vrijheid van meningsuiting als argument om voor of tegen de cartoons te zijn. Hieruit blijkt dat de tegenstellingen niet zo groot zijn als wordt gedacht. Uit de internetdiscussies komt naar voren dat moslimjongeren weten dat vrijheid van meningsuiting ook grenzen heeft en dat een belediging een uiting is die buiten die grenzen valt. Ze gebruiken dit argument om te beargumenteren waarom de Mohammed cartoons buiten dit recht vallen.

Literatuurlijst

Billig, M. (1987). *Arguing and Thinking*. Cambridge: Cambridge University Press.

Buijs, F. J., Demant, F. en Hamdy, A. (2006). *Strijders van eigen bodem: radicale en democratische moslims in Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Deens blad spotprenten. (2006) Teruggevonden op 10 Mei, 2010, van: <http://forums.hababam.nl/showthread.php?t=7122>.

D'Haenens, L. en Peeters, A.L. (2005). *Bridging or bonding? Relationships between integration and media use among ethnic minorities in the Netherlands*. *Communications*, 30, 201-231.

Eagly, A.H. and Chaiken, S. (1993). *The psychology of attitudes*. Forth Worth, TX: Harcourt Brace Jovanovich.

Koning, M. de. (2008). *Zoeken naar een 'zuivere' islam: geloofsbeleving en identiteitsvorming van jonge Marokkaans-Nederlandse moslims*. Amsterdam: Bert Bakker.

Larsen, H. (2007). The Cartoons Crisis in Danish Foreign Policy: A new Balance between the EU and the US? In: N. Hvidt and H. Mouritzen (Eds.), *Danish foreign policy yearbook 2007*(pp. 51-86). Copenhagen: Danish Institute for International Studies, DIIS

Lindekilde, L., Mouritsen, P. and Zapata-Barrero, R. (2009). The Muhammad Cartoons Controversy in Comparative Perspective. *Ethnicities*, 9, 291-313

Moslimgroep waarschuwt Denen voor lot Theo van Gogh. (2006) Teruggevonden op 10 Mei, 2010 van: <http://forums.hababam.nl/showthread.php?t=7076>.

Nederlandse Oproep Stichting. (NOS) *Chronologie van het cartoonconflict* (2006) Teruggevonden op 10 Mei, 2010 van: <http://nos.nl/artikel/121427-chronologie-van-het-cartoonconflict.html>

Phalet, K., van Lotringen, C. en Entzinger, H. (2000). *Islam in de multiculturele samenleving: Opvattingen van jongeren in Rotterdam*, Commissioned by: ERCOMER Reports, Utrecht, 195 p.

Phalet, K. en ter Wal, J. (Eds.) (2004). *Moslim in Nederland (vijf hoofdstukken en samenvatting)*. Den Haag/Utrecht, SCP/Ercomer-UU.

Potter, J. (1998). Discursive Social Psychology: From Attitudes to Evaluative Practices. *European Review of Social Psychology*, 9, 233 — 266

Sunier, T. (1996). *Islam in Beweging: Turkse Jongeren en islamitische Organisaties*. Amsterdam: Het Spinhuis

The Great Divide: How Westerners and Muslims View Each Other. (2006) Teruggevonden op 10 Mei, 2010 van: <http://pewglobal.org/2006/06/22/the-great-divide-how-westerners-and-muslims-view-each-other/>

Verkuyten, M. (2004). Everyday ways of thinking about multiculturalism. *Ethnicities*, 4, 53-74.

Verkuyten, M. (1998). Attitudes in public discourse: Speakers' own orientations. *Journal of language and social psychology*, 17, 302-322.

